

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΕΧΝΗΣ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

ΑΡΙΘ. ΦΥΛΛΟΥ 2

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ:

ΓΙΩΡΓ. ΔΕΛΙΟΥ:	Στοχασμοί στην άκρογιαλιά
ΝΙΚΟΥ ΓΕΩΡΓΙΑΔΗ:	Ό νέος μέσα στον σύγχρονο πολιτισμό
ΤΑΚΗ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ:	Άπόσπασμα (Διήγημα)
ΠΑΡΑΣΚ. ΜΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ:	Έπαρχία Βοΐου
ΓΙΩΡΓ. ΤΣΙΤΣΙΜΠΙΚΟΥ:	Πορεία για την Πεντάμορφη (ποίημα)
ΖΩΗΣ ΚΑΡΕΛΛΗ:	Τò πηγάδι (ποίημα)
ΝΙΚΟΥ ΓΑΒΡΙΗΛ ΠΕΝΤΖΙΚΗ:	Συνεργασία
Ν. ΜΠΕΡΝΤΙΑΕΦΦ:	Δημιουργική Άντινομία (μετ. Γιωργ. Θέμελη).
ΚΩΣΤΑ Δ. ΜΑΡΙΝΑΚΗ:	Έλλειψη Ήθους

ΑΠΟ ΜΗΝΑ ΣΕ ΜΗΝΑ

ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ	
ΠΕΤΡΟΥ ΣΠΑΝΔΩΝΙΔΗ:	Γ. Σφακιανάκη «Τραγούδια της Αύγης»
ΣΤΥΛ. ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗ:	Μπάμπη Νίντα «Δωδέκατη όμιλία» και Μ. Ν. Τσιάμη «Νυχτερινά Ύστερόγραφα»

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ κ.λ.π.

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Χρόνος 3ος Τόμος Γ΄
Αριθμός Φύλλου 2

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
Δεκέμβρ. 1948 - Φεβρουάρ. 1949

Γραφ. Στοά Καράσσο 58
Τηλέφωνο -- 64 - 27

ΣΤΟΧΑΣΜΟΙ ΣΤΗΝ ΑΚΡΟΓΙΑΛΙΑ

ΤΟΥ Κ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΔΕΛΙΟΥ

Β.— Λοιπόν; Μὲ τίς ψαροπούλες, τίς ἀραγμένες βάρκες, τὰ γλαράκια τοῦ Ἴστιοπλοϊκοῦ, καὶ τὴ μουσικὴ τῆς θάλασσης ποὺ σιγοκεντάει τὴν ἀκρογιαλιά, γυμνὸς μὲς στὸ γαλάζιο σύμπαν. Ὠραῖο τοπεῖο διὰ λέξεις γι' ἀνάπαυση.

Α.— Πρόσθεσε τὴ μοναξιά καὶ τὸ μεσημεριανὸ καμίνι γιὰ νὰ συμπληρώσεις τὴν εἰκόνα τῆς ξενιοασιάς τῶν λίγων ὠρῶν.

Β.— Ὀλιγάρκεια, ἀληθινὰ στοϊκὴ.

Α.— Ἴσως νὰ μὴν εἶναι ἀκριβῶς ὅπως τὸ λές. Σκέπτομαι πὼς καταντοῦμε νὰ ξέρουμε ὅλες τίς τέχνες ἐκτός, ἀλίμονο, ἀπὸ κείνη, τὴν τόσο ἀπλή, νὰ εἶναι κανεὶς εὐτυχισμένος μὲ τὸ παραμικρότερο πράγμα.

Στὸ γιὰλὸ ποὺ τοῦ φύγαν τὰ καΐκια
καὶ ποὺ μείναν τὰ κρίνα καὶ τὰ φύκια,
στ' ὄνειρο τοῦ πελάου καὶ τ' οὐρανοῦ,
ἄνεργη τὴ ζωὴ νὰ ζοῦσα κ' ἔρημη,
βουβός, χωρὶς καμμιάς φροντίδας θέρημη
ὅσο φτάνει σὰ δέντρο γιὰ νὰ στέκω...

Β.— Καὶ καπνιστὴς μὲ τὸν καπνὸ νὰ πλέκω,
δαχτυλιδάκια γαλανά.

Α.— Ὁ Παλαμάς, βλέπεις, ποθοῦσε νὰ ζοῦσε μιὰν ἀνεργὴ ζωὴ κι' ἔρημη, κι' ὀραματίζονταν τὸν ἑαυτὸ του βουβὸ χωρὶς καμμιάς φροντίδας θέρημη μὲ τόσο νοῦ ὅσος φτάνει σὰ δέντρο γιὰ νὰ στέκει. Ἔτσι ἐπιτηδεύονταν δαχτυλιδάκια γαλανὰ γιὰ νὰ ἐκφράσει τὴ ναρκισσευτικὴ του διάθεση, καὶ νὰ χαρεῖ. Ἐδῶ στὴν ἀκρογιαλιά τὸ φυσικὸ φαινόμενο σὲ λυτρώνει ἀπὸ τὴν ἀνάγκη τῆς ἐσωστροφῆς. Παρουσιάζεται σπαρταριστὸ κι' ἀμόλευτο μὲ τὸ ἀλαφροκοῦνημα τοῦ ἄλμπουρου, μὲ τὸ ἀργοσάλεμα τῆς βάρκας, μὲ τίς φουσκαλῆθρες ποὺ ἀναδεύονται ἀπὸ τὸ βυθό. Μόνο νὰ πετοῦσες τούτῃ τὴ στιγμὴ δυὸ λιανόψαρα, θάβλεπες νὰ λειτουργοῦν μονομιάς οἱ αἰσθήσεις — κ' ἡ ἀκοή, κ' ἡ ὄσφρηση, κ' ἡ ὄραση — ἀπ' ὅλα ἐκεῖνα τ' ἀθέατα ζωῶφια ποὺ ζοῦν ἀσάλευτα κάτω ἀπὸ τίς τρυπίτσες, τῆς ἀμμουδιάς. Σὰ νὰ σημειώνεται συναγερμὸς, θάβλεπες, ἀπὸ κάθε μεριά καὶ ἀπόσταση, ἀχιβάδες καὶ κοχύλια μὲ τὸ χρῶμα τῆς λάσπης τοῦ βυθοῦ νὰ φτάνουν καὶ νὰ πέφτουν λαίμαργα πάνω στὴ λεία τους. Ἐχει κι' ὁ βυθὸς τὸν κόσμον του, τίς περιέργειές του, τὴν ποιήσῃ του. Ἐτοιμὸς νὰ διαμαρτυρηθεῖς βλέπω... Κάτι ἄλλο θάθελες νὰ πεῖς.

Β.— Καί βέβαια. Δέν εἶναι ἡ ἀπομόνωση κι' ὁ στοχασμός, κ' ἡ ποίηση μόνο πού σέ λυτρώνουν ἀπό ὅ,τι στέκεται δυναστικό ἐμπόδιο στό δρόμο τῆς ζωῆς. Ἡ καλύτερα (γιατί νά σπαταλοῦμε τὰ λόγια;) σέ μιάν ἐποχή πού κυριαρχεῖται ἀπό τὰ πολιτικά καί τὰ πρακτικά ἐνδιαφέροντα, ἀναρωτιέμαι ἄν ἐπιτρέπονται ὅλα αὐτά τ' ἀσύλληπτα ἰδανικά μέ τις πολυτελεῖς διαθέσεις καί τήν καταφυγή στήν ποίηση, καί στήν ὠραία χίμαιρα.

Α.— Σέ καταλαβαίνω πολύ καλά. Σ' ἕνα σκεπτόμενο νοῦ τὸ τραγικό βρίσκεται σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο. Εἶναι ὁ ἐραστής τῆς λογικῆς πού πάει νά συλλάβει καλλιτεχνικά τήν ἔκφραση τῆς ζωῆς, κι' ὅμως ἔχει βαθύτατη καί καθαρῶτατη συνείδηση πῶς οἱ καιροὶ δέν εὐνοοῦν αὐτὴ τὴν ἐνότητα τῆς τέχνης καί τῆς ζωῆς.

Β.— Ὁραία. Μά τότε γιατί δείχνεις αὐτὴ τὴν ἐπίμονη προτίμηση σέ τάσεις καί θέματα πού δέν τ' ἀνέχονται οἱ καιροὶ μας;

Α.— Ἡ ἐρώτησή σου μὲ κάνει ν' ἀπορῶ. Μά πῶς; Δέν καταλαβαίνεις πῶς σάν ἄνθρωποι πρῶτα νοιώθουμε τὴν ἀνάγκη, τὴ λυτρωτικὴ ἀνάγκη, νά καταφεύγουμε στήν τέχνη νά παρακολουθοῦμε ἕνα ἔργο στό θέατρο, στὸν κινηματογράφο, νά χάνουμε τὸν ἑαυτό μας μέσα στίς σελίδες τοῦ μυθιστορήματος, νά μᾶς συγκινεῖ τὸ διάβασμα μιᾶς ποιητικῆς συλλογῆς. Ἀλλά καί πιὸ ἰδιαίτερα ἀκόμα, σάν ἄνθρωποι πνευματικοὶ πού μέ τὸ ἔργο μας ξεμακραίνουμε ἀπὸ τὴν πιεστικὴ δεσποτεία τῶν περυσιατικῶν καί τῶν φαινομένων τοῦ καιροῦ μας, δέν κάνουμε παρά νά ἐκφράζουμε ἕναν πόθο μέ τὸ νόημα τῆς ἐλευθερίας. Αὐτὴ τούτη ἡ φυγὴ μας ἀποτελεῖ καί μιὰ κραυγὴ διαμαρτυρίας, ἢ ἄν θέλεις, μιὰ προβολὴ τῆς ἀδέσμευτης προσωπικότητος τοῦ διανοουμένου πού δέν ὑποτάσσεται, πού δέν ὑπακούει σ' ἐξωτερικὰ παραγγέλματα. Δέν μπορεῖ στήν αἴσθησή μου νά ὑπάρξει πιὸ σιχαμερὸ θέαμα ἀπὸ κεῖνο πού παρουσιάζουν μερικοὶ διανοοῦμενοι τῆς λεγόμενης πρωτοπορείας. Νιώθουν ἕνα ἀγαλλήνευτο παροξυσμὸ μέ τὸ νά μιλοῦν γι' ἀγάπη τοῦ λαοῦ, γιὰ ἀντιφασισμό, γιὰ ἐπαναστατικὴ πειθαρχία, καί βιάζονται νά σέ χαρακτηρῶσουν γι' ἀντιδραστικὸ μὸλις τολμήσεις σάν ἄνθρωπος ἐλεύθερος καί καλῆς πίστεως νά τοὺς μιλήσεις γιὰ τὴν ἀλήθεια, γιὰ ἀδέσμευτη κρίση κι' ἐλευθερὴ σκέψη.

Β.— Ἴσως νά μὴν ἐκφράστηκα σωστά! Ἡθελᾶ νά πῶ τοῦτο: Εἶναι ἀρκετὴ σέ μιάν ἀλύγιστη κι' ἀκέραια προσωπικότητα, τούτη ἡ κραυγὴ διαμαρτυρίας πού λές κ' ἐσύ, νά τραβήξει τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς προσοχῆς, νά φτάσει ὡς τὸ σημεῖο νά παίξει ἕνα ἡγετικὸ ρόλο στὰ γενικώτερα ἐνδιαφέροντά μας;

Α.— Δέν τὸ φαντάζομαι ἢ γιὰ νᾶμαι κατηγορηματικώτερος. Δέν τὸ πιστεύω. Τὸ πνεῦμα δέν κατορθώνει ποτὲ νά εἶναι ἡρωϊκό, νά ἐπιβάλλεται, νά γοητεύει, νά κατευθύνει. Ὁ πνευματικὸς ἄνθρωπος δέν εἶναι μιὰ μανάδα δυναμική. Πιστεύει βέβαια στὰ ἰδανικά τοῦ ἐλεύθερου ἀνθρώπου, πιστεύει πῶς μόνο ἀπὸ τὸν ἐλεύθερο ἄνθρωπο θά βλαστήσει ἕνας καινούργιος κόσμος. Μά αὐτὸ εἶναι ζήτημα τοῦ μακρυνότερου μέλλοντος. Θά χρειαστεῖ νά ξεπεράσει αὐτὸ τὸ στάδιο τῆς ἀναμονῆς καί τῆς ρευστότητος τῆς ἐποχῆς μέ τοὺς δισταγμοὺς καί τοὺς φόβους. Ὡς τότε ἡ κυριώτερη ἀποστολὴ του εἶναι νά διατηρήσει ἀλώβητο τὸ πολῦτιμο ἀγαθὸ πού διαθέτει: Τὴ μνήμη. Σημειώνει, καταγράφει τὰ ἱστορικὰ γεγονότα, μετουσιώνει τίς ἀγωνίες, καί δημιουργεῖ τὴν πνευματικὴ κληρονομιά τοῦ καιροῦ του. Ἀθόρυβα, ὑπομονετικά, μακριὰ ἀπὸ ἀγῶνες καί

“Ο ΝΕΟΣ ΜΕΣΑ ΣΤΟ ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ”

ΝΙΚΟΥ ΓΕΩΡΓΙΑΔΗ

Γιὰ νά πει κανεὶς πῶς εἶναι κάτι, πρέπει νά νοιώσει τὸν πολιτισμὸ μέσα στὸν ὁποῖον γεννήθηκε καί ἀναπτύχθηκε.

Ἔτσι εἶναι χρέος τοῦ νέου ἀνθρώπου νά νοιώσει τὸ νόημα, πού κλείνει μέσα του ὁ πολιτισμὸς τῆς ἐποχῆς του. Μαῦτὸ τὸ τρόπο θά κατορθώσῃ ν' ἀποκτήσῃ καί δικὰ του κριτήρια μέ τὰ ὁποῖα θά βλέπῃ τὰ πράγματα καί τὴ ζωὴ. Σήμερα πολὺ περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη ἐποχὴ ἔχουμε ἀνάγκη ἀπὸ τὰ κριτήρια αὐτά. Καί ἔχουμε ἀνάγκη γιατί ἡ ἐποχὴ μας εἶναι πολὺπλοκή καί φτιάχνη ἕνα χάος μέσα στὸ ὁποῖο ὁ ἄνθρωπος δέν μπορεῖ νά βρῇ τὸ μίτο γιὰ νά βαδίσῃ. Σὲ ἄλλες ἐποχές τὰ πράγματα εἶναι ἀπλοῦστερα.

Δέν ὑπῆρχε ὁ φόρτος τῆς γνώσης.

Δέν ὑπῆρχαν οἱ αἰῶνες. Σήμερα μιὰ μεγάλη κληρονομία ἔχει βαρύνει ἀκόμη πιὸ πολὺ τὸ χρέος τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου. Δέν εἶναι πιά τὸ ἀλέτρι καί τὸ βοϊδάμαξο πού καθορίζουν τὴν ζωὴ μας.

Δέν εἶναι ἡ ἡσυχία καί ἡ γαλήνη τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ αἰῶνος πού ζοῦμε. Ἡ ζωὴ σήμερα εἶναι πολὺπλοκή. Χίλιες δύο δυνάμεις παλαίουν καί θέλουν νά ἐπιβληθοῦνε. Μία σύγκρουση καί σύγχυση καθορίζει τὸ νόημα τῆς ἐποχῆς. Ἡ ἀνάπτυξη τῶν μηχανικῶν μέσων, οἱ ἐφευρέσεις. Ἡ παντοδυναμία πού πῆρε ἡ μηχανὴ καί τὸ αὐτῶν. Ὅλα αὐτὰ ἔχουν φέρι μιὰ ἄλλη ὄψη ζωῆς. Ἄν προσθέσει κανεὶς καί τὴν ἀνακάλυψη τοῦ ἀτόμου, τὴν ἀτομικὴ βόμβα. Ἄν προσθέσει κανεὶς καί τίς ἐπιδράσεις τῆς ἀτομικῆς ἐνεργείας στήν εἰρηνικὴ ζωὴ τῆς ἀνθρωπότητος, τότε πιά γεννῶνται χίλια-δύο ἐρωτήματα στήν ψυχὴ τοῦ νεαροῦ ἀνθρώπου. Μ' ὅλες αὐτὲς τίς ἀνακαλύψεις ὁ ἄνθρωπος μπόρεσε νά νικήσῃ καί νά δαμάσῃ

πολλὰ πράγματα, πού ἄλλοτε ἦσαν ἐχθροὶ του πού τοῦ σπαταλοῦσαν τὴ ζωὴ. Καί πρῶτα-πρῶτα ἡ ὕλη πιά εἶναι ἕνα παιχνίδι στὰ χέρια τοῦ ἀνθρώπου. Τῆς δίνει μορφές διάφορες. Ἀλλάζει τὴ χημικὴ σύστασή της. Παράγει ἀπ' αὐτὴ. Ἔτσι λοιπὸν φαίνεται πῶς στὸ ὕλικὸ ἐπίπεδο ἔχει φτάσει σὲ μιὰ τεράστια ἀνάπτυξη ἡ ἐποχὴ μας. Καί δὲ ξέρουμε σὲ τί ἐπίπεδο θά φτάσῃ ἀκόμη μέ τὴν ἀτομικὴ ἐνέργεια. Ἀκόμη καί τὴ βιολογικὴ ἀδυναμία τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος τὴν ἔχει μερικὰ νικήσῃ ὁ ἄνθρωπος μέ τὸ λογικὸ του.

Βλέπουμε λοιπὸν καί διαπιστώνουμε μιὰ τέτοια ἀνάπτυξη στὸ μηχανικὸ ἐπίπεδο τοῦ πολιτισμοῦ. Μά ἀντίθετα στὸ ἠθικὸ καί πνευματικὸ ἐπίπεδο ἡ ἀνάπτυξη δέν εἶναι καθόλου ἀνάλογη. Καί μάλιστα μποροῦμε νά ποῦμε πῶς σὲ ἄλλη ἐποχὴ τὰ γράμματα καί οἱ τέχνες εἶχαν πιὸ μεγάλη ἀνάπτυξη. Ἡ περίπτωση αὐτῆ τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος ἔβλαψε τὴν δημιουργικότητα τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ ἐξειδίκευση σκότωσε τὴν ὁλοκλήρωση καί οἱ τέχνες, προπάντων ἡ ποίηση, πέρασε καί περνάει μιὰ παρακμὴ. Ὑπάρχει λοιπὸν ἕνα χάσμα ἀνάμεσα στὸ τεχνικὸ καί πνευματικὸ, ὅπως ἀκριβῶς ὑπάρχει καί ἕνα χάσμα μέσα στὸν ἄνθρωπο, στὸ πνεῦμα του καί στὸ σῶμα του. Καί ὅλο τὸ δράμα τοῦ συγχρόνου πολιτισμοῦ ἐδῶ ἀκριβῶς βρίσκεται. Ἡ μοῖρα τοῦ ἀνθρώπου ἔχει καταστήσῃ τραγικὴ.

Ὁ ἄνθρωπος προχώρησε τόσο πολὺ, καί ὅμως αὐτὴ ὅλη ἡ πρόοδος του δέν εἶναι παρά μιὰ παρακμὴ τῶν δημιουργικῶν πνευματικῶν ἱκανοτήτων του. Καί τὸ χειρότερον ἀπ' ὅλα, τὰ μέσα αὐτὰ τὰ χρησιμοποιοῖ πάλι γιὰ τὴν καταστροφὴ τοῦ ἑαυτοῦ του. Ἡ πνευματικότητά τοῦ

άνθρώπου έπαθε καίριο πλήγμα στην έποχή μας. Η άξιολογική ζωή έχει μπη σε δεύτερη μοίρα. Το οικονομικό άτομο είναι το μόνο κυρίαρχο στη ζωή. Μια άλλη τάση στον σύγχρονο πολιτισμό, είναι ή τάση προς την υπερεκτίμηση του ομαδικού και κοινωνικού στοιχείου. Πίστεψε πολύ ή έποχή μας στο ομαδικό, στο κοινωνικό. Ένα μεγάλο μέρος των δυνάμεων του συγχρόνου ανθρώπου αφιερώθηκε στην απόδειξη αυτού του πράγματος. Πίστεψαν δηλαδή πως πρωταρχικό για τη ζωή είναι ή ομάδα, ή κοινωνία. Και έτσι πήγαν να τά εξηγήσουν όλα και την τέχνη, και την θρησκεία και την πολιτική και οποιαδήποτε άλλη δημιουργία του ανθρώπου, από τη κοινωνικότητα. Μ' αυτή την αντίληψη κλονίζουμε αυτό τον ίδιο τον άνθρωπο. Χάνομαι την έμπιστοσύνη μας σ' αυτόν. Κλονίζουμε την πίστη μας προς την προσωπικότητα. Τι άλλο όμως πιά σπουδαίο έχει να δείξει ή ιστορία και ή ζωή. Το ξεχωριστό είναι το διάμάντι της ιστορικής ζωής. Δέ λέμε βεβαίως πως δέν παίζει ρόλο ή ομάδα και το κοινωνικό στοιχείο. Μά ο ρόλος τους είναι μια συμβολή χωρίς να είναι ή πρωταρχική αίτια.

Πλάνη μεγάλη είναι να πιστεύουμε στη πρωταρχικότητα αυτού του πράγματος. Πλάνη μεγάλη, γιατί διαγράφουμε από τη ζωή τις μεγάλες εκείνες δυνάμεις, που έχτισαν την ανθρωπότητα. Και προ πάντων, πλάνη μεγάλη γιατί πάμε να οργανώσουμε τον καινούργιο κόσμο πάνω σε ψεύτικα θεμέλια. Ύστερα απ' αυτές τις πορείες, που πήρε ή έποχή μας φαίνεται πως βαδίζει πιά σένα πραγματικό πνεύμα. Και το πνεύμα αυτό θα έχη μέσα και την ελευθερία.

Ούτε ή κοινωνία, ούτε ή ζωή είναι δυνατόν να υπάρξουν χωρίς την ελευθερία. Η ελευθερία είναι ή ουσία της ζωής και του ανθρώπου. Ο άνθρωπος είναι πλασμένος με

την υπέρτατη αυτή ουσία της ζωής. Χωρίς την ελευθερία ή ζωή χάνει το νόημα και καταντάχεται χωρίς περιεχόμενο. Το ελεύθερο σκίρτημα της ψυχής του ανθρώπου είναι το πιο ουσιαστικό για την εύτυχία του. Εύτυχία δέν είναι υπαρκτή χωρίς την ελευθερία. Ολόκληρη ή ιστορία της ανθρωπότητας είναι πορεία προς την ελευθερία. Η ανθρωπότητα παλαισε αίδωνες και αίδωνες για το πανανθρώπινο αυτό ιδανικό. Αυτό το ιδανικό ρυθμίζει το περπάτημά της. Αυτό το ιδανικό φτέρωνε το νοῦ και την καρδιά των ήρωϊκών μορφών. Οποιαδήποτε μορφή ιστορίας, οποιαδήποτε εκδήλωση ιστορικής ζωής, είναι πραγμάτωση της ελευθερίας.

Δέν μπορούμε λοιπόν να διαγράψουμε πανανθρώπινες αλήθειες. Αλήθειες τις όποιες ο άνθρωπος έπραγμάτωσε με το αίμα του.

Το κρίσιμο λοιπόν σημείο βρίσκεται εδώ. Πώς μέσα σ' αυτή την έποχή, που παρουσιάζει τόσα αντιπνευματικά στοιχεία, θα μπορέση ο νεαρός άνθρωπος να κρατήση άκέρειες τις ψυχικές και πνευματικές δυνάμεις του, γιατί πράγματι ο νεαρός άνθρωπος περνώντας από τη φύση στη ζωή τη κοινωνική και τη πνευματική, έχει ν' αντικρύσει αυτές τις αντιπνευματικές τάσεις. Η φύση του έχει μία τάση συνολικού αντικρύσματος της ζωής. Έχει την άκατάλυτη δύναμη της συνείδησης.

Έχει ένα υπέρτατο ψυχικό πλούτο.

Μ' όλο του αυτό το μεγαλείο δημιουργεί το νέο και το ήρωϊκό στην ιστορία. Όλες λοιπόν αυτές οι δυνάμεις, που φωλιάζουν μέσα του, θα πάνε χαμένες μέσα στην αντιπνευματική αυτή έποχή μας. Μήπως το άτσάλι και το σίδηρο θα άχρηστέψουν πιά τη δύναμη της ψυχής και της συνείδησης; Μήπως ή ομαδικότητα θ' άχρηστέψη τη προσωπικότητα; Να λοιπόν τ' αφρικτά ρωτήματα

Συνέχεια εις την σελ. 19

ΑΠ' ΤΑ "ΠΟΛΕΜΙΚΑ,"

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ

ΤΑΚΗΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

Στ' άπόκρημο βουνό ή μεγάλη άρβανίτικη νύχτα κατέβαινε άργοσαλεύοντας τ' αμολυβένια σκοτάδια για να πλακώσει σαν βραχνάς τ' ατριγωνικά αντίσκηνα των φαντάρων.

Το λευκό φέγγος της χιονοπερίχυτης βουνοκορφής πολεμούσε να έξουδετερώση την έξαυλωμένη μαυρίλα.

Ο μανιασμένος άγέρας σταματούσε όργισμένος μπρος στις σκηνές που τούφραζαν το δρόμο. Πως σφύριζε! Περνούσε μέσ' απ' τ' ανοίγματα κι' άπειλητικός σ' ά σίφουνας καταλυτής ώρμούσε στο έξωτερο χαϊδολογόντας με την παγωμένη άνάσα του τους λαγοκοιμισμένους πολεμιστές. Κι' άκουγες τ' άξετινάγματα πώκαμαν τ' αλυμένα αντίσκηνα, ολόϊδια σ' α να γροικούσες φτεροκοπήματα από μεγάλα θαλασσοφερμένα πουλιά. Ώρες πάλι κόπαζε, λές και κούρνιαζε μέσ' τ' αντίσκηνα, μόνιμα' κι' άεροβατούσε κι' έστηνε τρελλά παιχνίδια μετασχηματίζοντας τις σκηνές σε παραφουσκωμένα άσκια.

Στηλώθηκα στ' άνοιγμα της σκηνής μου, χασμουρήθηκα κι' έπεσα σ' α γόνατα ψαχουλεύοντας τ' όπλο μου. Το χέρι μου άγγιξε το πιστόλι του Καρασεβτ'α, το τράβηξα σιγά σιγά να μη τον ξυπνήσω. Μά τη πίστη μου, τί όμορφο πιστόλι που ήταν! Τόχε απ' το χωριό του, το τραβολογούσε πάνω του απ' τις άρχες του πολέμου κι' όπως έλεγε—κι' ήταν αλήθεια άφου τ' όπε ο Καρασεβτ'ας—μέσα σε μια νύχτα, σ' α ύψωματα της Κορυτσ'ας σκώτωσε τρεις «κοτζαμάν Ιταλιάνους». Τον θαύμαζα. Απόψε θα του το στερήσω μονάχα δυό ώρες. Δυό ώριστες μονάχα, δέν

είναι πολύ δυό ώρες, και σαν γυρίσω απ' τη περίπολο θ' α το ξαναβάλω στη θέση του. Τέντωσα το χέρι μου στη άκρη της σκηνής, έπιασα το όπλο μου και τ' ώσυρα με προφύλαξη Όρθοπόδησα. Φορτώθηκα τ' όπλο μου και κατηφόρησα άνάμεσα σ' α σκόρπια αντίσκηνα. Τ' άριστερό μάτι μου πως τρεμόπαιζε! Πάνω απ' τον καταυλισμόν στροβιλίζονταν οι λευκές νιφάδες. Διάβαινα άργά με μικρά βήματα' μακρυνός άχος έμοιαζε ο τριγμός πώκαμαν τ' άρβυλλα στη χιονοπερίχυτη γής. Έστρεφα άπότομα πίσω μου και σημάδευα τη μαύρη νύχτα. Πέρα στο βάθος τ' ουρανού άχνοδιαγράφονταν οι δαντελωτές γραμμές του Τομόρι. Τι ήσυχα που ήταν εκεί! Μοῦ μύρισε μελαγχολία. Στ' ό δρόμο που πήγαινα μετρούσα τ' α κουτσουρεμένα δέντρα. Ένα, δυό, τρία. Τρία ή τέσσαρα' λές να μου ξεφυγε κανένα! Η άμφιβολία μ' έτρωγε. Κλωθογούριζα, ξαναμετρούσα. Σωστά, τρία. Άλλοίμονό μου αν δέν βγαίναν τρία, μεγάλο κακό θ' άπεφτε στο κεφάλι μου! Κάτι τέτοια τ' α πιστεύω έγώ! Στη πλαγιά, απ' ένα ξεμοναχιασμένο αντίσκηνο άεροκυμάτιζαν πνιχτά ψυθιρίσματα. Τέντωσα το λαιμό μου.

— Έ! Δούκα! Δούκα! είσ' έτοιμος; ρώτησα.

— Άργησες κυρ. Δεκανέα, άποκρίθηκε αυτός.

— Ποιός άλλος είναι στη περίπολο; ξαναρώτησα.

— Ο Βλαδής, είπε τότε κείνος.

— Ο φοιτητής, άπόρρεσα έγώ. Τον ήξερα για άρρωστο από κρουοπαγήματα.

— Μιά γαλήνη επικίνδυνη μεταϊώ-

ριζε στον παγωμένο αγέρα.

— Είναι περασμένα μεσάνυχτα!

— Είναι. Δεν είναι;

— Ξεκινοῦμε; ρώτησε ὁ Βλαδῆς. Ξεγλύστρησαν μέσ' ἀπ' τ' ἀντίσκηνα. Οἱ κατάλευκες μανδύες ἀνέμιζαν. Τί ἀνάλαφρα περπατοῦσαν! Ζύγωσα τὰ κεφάλια τους.

— Μαντούβαλος - Μοράβας, εἶπα χαμηλόφωνα.

— Ὁ μακαρίτης ὁ ταγματάρχης μας! ἔκανε ὁ Βλαδῆς

— Πλάι του δὲ σκοτώθηκε κι' ὁ λοχαγός μας; παρατήρησε ὁ Δούκας.

— Ναί! ναί! στή Νικολίτσα, βιάστηκα ν' ἀπαντήσω, τὸν καῦμένο τὸν Ἀποστολίδη! Δάκρυσα. Ἀνεβαίναμε τὸ μονοπάτι καὶ φθάσαμε στὸ πυκνοφυτεμένο δάσος. Ἐνας λιβανωτὸς ἀνασασμός ἦταν διάχυτος στὶς βουερές πνοές τ' ἀνέμου. Γόνιμη ποὺ θάταν ἡ γῆς τὸ θέρος, σκεπτόμουν. Ἡ σιωπὴ ἦταν ἀνυπόρορη. Πῶς θρόιζαν τὰ φύλλα! ὁ φόβος τὰ συνεπῆρε.

— Τί ψηλά κέδρα! θαύμασα.

— Κέδρα, ὄχι! Βαλανιδιές, εἶναι! πρόστεσε ὁ Βλαδῆς. Ἐγὼ δὲν ἀποκρίθηκα. Ἀγνάντια φωσφορίζουν λυχνίες. Οἱ Ἴταλοι εἶναι. Σκάβουν ὅλη νύχτα ὀρύγματα. Κι' ὁ ἀντίλαλος σφυροκοποῦσε βαρειά στ' αὐτιά. «Γκάπ - γκούπ». Τὸν ἀχὸ τοῦ κασμᾶ τὸν γνώριζα καλά. Εἴκοσι μέρες σκάβαμε στὸ Ζερέτσι, ἀνοίγαμε δρόμο, μουλαρόδρομο γιὰ τὸν ἐφοδισμό. Νὰ πῶς ἔγινε. Σὰν ἀποδεκατίστηκε τὸ τάγμα μας, οἱ λιγοστοὶ ἀντρες μείναμε στὰ ὑψώματα τῆς «κομένης πέτρας» γι' ἀνάπαψη. Ἴσα με τότε δὲν ἤξερα πῶς τὸ σκάψιμο καὶ τὸ πετροκουβάλημα, ἀναπαύουν τὸν ἄνθρωπο. Δουλεύαμε σκληρά. Ξεθέωμα. Δρόμο παίρναμε, δρόμο ἀφήναμε, φτάσαμε στὶς ὄχθες τοῦ Δεβόλη. Φτιάξαμε καὶ γιοφύρια ποὺ τὰ σάρωνε τ' ἀχαλίνωτο ρέμμα τοῦ νεροῦ. Τί περίεργο ποὺ ἦταν! Μὴν τάχα δὲ τὰ στεριώναμε καλά; Θές νὰ βαρειοκαρδίσαν οἱ φαντᾶροι; Ἄν

ζοῦσε ὁ ταγματάρχης μας δὲ θὰ τὸ ἐπέτρεπε αὐτό. Ἄς εἶναι καλὰ οἱ ἄνθρωποι. Κι' ἓνα ἀπόβραδο ὅταν οἱ στοχασμοὶ μας γοργοταξίδευαν στ' ἀφρισμένα νερά τοῦ Δεβόλη, μᾶς φόρτωσαν βόλια, πολλὰ βόλια καὶ χειροβομβίδες. Κι' οἱ φαντᾶροι μὲ τις καμμένες χλαίνες, τὰ τρύπια ἄρβυλλα, ξεκίνησαν γιὰ τὸ συνεφιασμένο Τομόρι.

Ἡμερο ποὺ φάνταζε! Πῶς μᾶς γέλασε ἡ πλανερὴ ἡμεράδα! Ἐκεῖ σκοτώθηκε ὁ Λατσιός. Ἐκεῖ χάσαμε τὸν Ἀντύπα, τὸν καλαματιανὸ δεκανέα Ἡλιόπουλο. Ἄς τοὺς ἀναπάψη ὁ Θεός. Ὑστερα.... Ὑστερα.... Θέ μου! Θέ μου! Πῶς ἀδυνατίσει ἡ μνήμη! Νοιώθω τὰ μάτια ὑγρά. Μελαγχόλησα. Λές καὶ διασταυρώθηκα μὲ κηδεῖα.

— Ἐχει κανεὶς σας χειροβομβίδες; ρώτησα.

— Ἄκου λέει, τρεῖς ἰταλικές, εἶπε ὁ Δούκας.

Καὶ μᾶς τύλιξε ἡ βουβὴ σιωπὴ.

Κι' οἱ τρεῖς ὁδοιπορούσαμε σὰ χαμένοι ταξειδιώτες σ' ἀνεξερεύνητο δάσος, κι' ἀναζητούσαμε, θαρροῦσες, τ' ἀχνάρια κάποιας ἱερῆς καὶ λησμονημένης πολιτείας.

Θωροῦσα ὀλοτρόγυρα μὲ θολὸ ἀνάβλεμμα, σὰ πίσω ἀπὸ φθινοπορινὰ τζάμια. Πάνω στὰ κλωνάρια ἀσημογυάλιζαν κρεμαστοὶ σταλαχτίτες. Κάτω ἀπ' τὰ πόδια μου χασμουριώταν τὸ λαίμαργο στόμα τῆς χαράδρας. Σταμάτησα.

— Πῶς μυρίζει πτωματῆν! ἀναστέναξε ὁ Βλαδῆς.

— Κοίτα! κοίτα! εἶπε ὁ Δούκας κι' ἔδειξε βαθεῖα στὴ χαράδρα τοὺς μαύρους λεκέδες.

— Πόσοι ἦταν οἱ σκοτωμένοι! ἀναρωτήθηκα. Κάτι μαύριζε μπρός μου. Ἐσκυψα.

— Ἐνα ζευγάρι ἄρβυλλα! Ἐκανα νὰ τὰ πάρω. Σὰν ἀπὸ ἀκονισμένη λεπίδα κόπηκε ἡ ἀνάσα μου. Τί κρίμα! ἦταν κολλημένα στὰ παραχωμένα πόδια.

ΓΥΡΩ ΑΠ' ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η ΕΠΑΡΧΙΑ ΒΟΪΟΥ

ΤΟΥ Κ. ΠΑΡΑΣΚ. Ι. ΜΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ

Σὲ μιὰ γωνιὰ τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας, πέρα ἀπ' τὴν Κοζάνη, πρὸς τὴ Βόρειο Πίνδο καὶ τὸ Γράμμο, βρίσκεται ἡ Ἐπαρχία Βοῖου.

Νοικοκυρεμένη καὶ συμμαζωχτή, σὰν κόρη μὲ δεμένη καλὰ τὴ μαντίλα στὸ κεφάλι τῆς, γύρω - γύρω σὲ πρόσωπο φεγγερὸ ἀπ' τὴν πάστρα, καὶ μὲ σφιγμένη τὴν ποδιά στὴ μέση τῆς, ἐργατικὴ, σοβαρὴ καὶ λιγομί-

λητη, χωρὶς ν' ἀπλώνει τὸ χέρι τῆς στὴν κλεψιά, χαμογελαίει ἢ ἀναστενάζει....

Καμάρι ποὺ τῆς ἔχει πιά ὁ πατέρας τῆς, τὸ Βόιον ὄρος. Ρίχνει πάνω τῆς ὅσο μπορεῖ τὴ σκιά του, μὴν τὴ μαυρίσει ὁ ἥλιος!

Ἐ! γέρο - πατέρα... Ἀπ' τὴν Ἀνατολὴ κρούει ὁ ἥλιος, ὄχι ἀπ' τὴ δύση ποὺ βρίσκεσαι. Ὁ ἥλιος τὴ φί-

— Πρισμένα ποὺ εἶναι! θαύμασα. Τ' ἄρβυλλά μου εἶχαν κακὸ χάλι.

— Θέ μου τί πειρασμός! μὰ δὲν εἶμαι τυμβωρύχος ἐγὼ, σὰ μερικούς! - μερικούς! κι' ὑπονοοῦσα τὸν Δούκα τὸν κουρέα.

— Εἶμαι; εἶπα κι' ἔστρεψα πίσω, Ἄλλοιθῶριζαν τὰ μάτια τοῦ Δούκα, καρφωμένα στὰ πεταλωμένα «Ἄλ-πίνι». Ζήλευε. Ὁ Βλαδῆς πῶς πίσω. κοιτοῦσε σκεπτικὸς τὴ χαράδρα.

Τὰ δάχτυλά μου παίζαν σπασμωδικὰ στὰ παγωμένα κορδόνια. Ἀπόθεσα τὰ πεθαμένα πόδια στὰ γόνατά μου, τᾶσερνα στὸ στέρνο μου μὲ λύσσα. Τίποτα...

— Ἄϊ στὸ διάολο, εἶπα καὶ τὰ πέταξα.

— Πέρασε ἡ ὥρα, κλαψούριζε ὁ Βλαδῆς.

— Λές ν' ἀργήσαμε καὶ νὰ μᾶς ψάχνουν, παρατήρησα τότε ἐγὼ σοβαρὰ κ' ἐπίσημα. Πήραμε τὸ δρόμο τῆς ἐπιστροφῆς. Τὸ χιόνι πύκνωσε. Τί ψηλὸ ποὺ ἦταν! Ἴσα μὲ γόνα, περπατοῦσαμε μὲ κόπο. «Δεκανεὺς περιπολάρχης, λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ σᾶς ἀναφέρω, κύριε διμοιρίτα οὐδεμία κίνησης παρατηρήθη καθ' ἅπασαν τὴν διάρκειά τῆς περιπολίας μου».

— Τί μονολογᾶς, κυρ. δεκανέα.

— Λογαριασμὸ θὰ σοῦ δώσω, δυσφόρησα. Τρεμπόλαιζα ἀσυναίσθητα τ' ἀριστερὸ μου μάτι. Ἄχ! αὐτὸς ὁ Καρασεβτᾶς! ἀναστέναξα! Τί λεβέντης! Ὅταν τελειώση ὁ πόλεμος κι' ὁ κόσμος εἰρηνέψει θὰ δουλέψουμε μαζί, μοῦ τὸ ὑποσχέθηκε ἓνα βράδυ στὸ Γκόπετσι. Μιὰ χαρὰ ποὺ εἶχα! Ἐβγαλα καὶ τοῦδουσα τὴ μοναδικὴ γαλέττα μου. «Φάτην! ἐγὼ δὲ πεινώ» εἶπα καὶ δάκρυσα.

Ψέμματα ἔλεγα. Κεῖνο τὸ βράδυ δὲ κοιμήθηκα.

Στὸ βάθος, πάνω ἀπ' τὰ γκριζὰ ἰσκιώματα, τ' ἄρβανίτικο μοναστήρι μᾶς χαμογελοῦσε. Ἐνα ἐλπιδοφόρο φῶς κεντοῦσε τὴ νύχτα.

— Ἄχ! καὶ νὰ χτύπαγαν οἱ καμπάνες! λαχτάρησε, ὁ Βλαδῆς.

— Γκλίν-γκλάν, μιμήθηκε ὁ Δούκας. Ἐγὼ γέλασα παραπονεμένα, κι' ἓνας κόμπος δίσταζε στὸ λαίμῳ μου.

Τ' ἀντίσκηνα πρόβαλλαν ἀνάμεσα στὶς βαλανιδιές. Ἡ ἀτμόσφαιρα μοσχοβόλησε οἰκογένεια. Ἐξοχικὸ περιβόλι ἔμοιαζε ὁ καταυλισμός μας.

Μὲ προσπέρασε ὁ Δούκας' διπλοπηδοῦσε σὰν ἀνέμελο παιδί.

— «Γκλίν-γκλάν-γκλίν».

λησε και τη μαύρησε την κόρη σου!
Μέσα απ' τ' άμπέλια έρχεται
κάθε αύγή. Κάθε κούτσουρο τόν κερ-
νάει, τόν μυρώνει κάθε άχλαδιά,
κάθε μηλιά, κάθε κυδωνιά... Και μό-
νος του είναι πλάνος.

Ός πρωτοπατήσει την έπαρχία
Βοΐου, ό ήλιος, άφήνει να σέρνεται
στον Άλιάκμονα ό χρυσός του μαν-
δύας.

Κι' άστράφτει και σειέται τό πο-
τάμι. Ξετρελλαμένο, χυμάει να πε-
ράση κάτω απ' την Άρχαία καμάρα
του γεφυριού του Πασσα, τραγου-
δώντας την άγάπη στα πλατώματα
και στις άνοιχτωσιές... Κοπάδι και
τά πουλιά πάνε μαζύ του.

Ή έπαρχία Βοΐου, σάν κόρη, σά
μάννα, σάν άδελφή, άνέβασε στις
άπάτητες κορφές της Πίνδου άποθη-
κες τά πυρομαχικά, πυροβολαρχίες
τά κανόνια, κι' ό Έλληνας φαντά-
ρος, άφέντης, πρόσταξε του Ίταλου:
Σταμάτα, έσύ που κίνησες για
την Άθήνα.

Κι' αυτός γύρισε προς την Κορυ-
τά, και δέ σταμάτησε ούτε εκεί....

Τά παιδιά της, όταν μαζεύτηκαν
άρματωμένα γύρω απ' τό κοντάρι
της Γαλανόλευκης, στο μεγάλο κά-
λεσμά της τά όνόμασαν της «ΙΧ
Μεραρχίας». Ή ιστορία ξέρει πώς
ό «όρος» αυτός σημαίνει «Βορειο-Ή-
πειρωτικό Έπος».

Ή ΙΧ Μεραρχία, ή «Σιδ. Μεραρχία».
Βουνά-βουνά, κοντινά κι' άπόμακρα.

Φαίνονται Νοτιοανατολικά : Τό
Σνιατσικό, γυμνή πέτρα. Ό Σκοτει-
νός Μπούρινος. Πίσω, τά πλατύ-
στερνα Καμβούνια.

Μιά κορφή του Όλύμπου, μās
στέλνει τό χαιρετισμό των Άρχαίων
Θεών...

Νοτιοδυτικά : Τά Χάσια. Στη ρά-
χη τους βαστάνε άκόμη τό πρώτο
χνοῦδι της δημιουργίας.

— «Έσείς βουνά των Γρεβενών, για
χαμηλώσετε, για δυό ντουφέκια τόπο, για
να φανούν τά Γρεβενά κι' αυτό τό μέγα

Σπήλιο, πώς πολεμάει Ζάκας με την
Τουρκιά».

Δυτικά : Τό Βόϊον όρος. Και ή
Πίνδος. Τά μεράκια της Ήπειρου....
Ή πιό ψηλή κορφή της Πίνδου, ό
Σμόλικας, συλλογιάζει σά γεροτσέ-
λιγκας.

«Παιδιά μ', σάν πάτε μωρέ στο Χωριό
ψηλά στη Σαμαρίνα,
Μωρές παιδιά καϊμένα. κι' ως είστε
ντουφέκια να, μωρέ, μη ρίξετε
τραγούδια να μην πητε
μωρές παιδιά καϊμένα κι' ως είστε λε-
ρωμένα...»

Άπ' τόν προφήτη Ήλία της Πεν-
ταλόφου που είναι ή ύψηλότερη κορ-
φή του Βοΐου όρους, φαίνεται όλη ή
Δυτική Μακεδονία, ή όροσειρά του
Γράμμου, τό Βίτσι, τό Μουρίκι.

Και πάνω, ένας ούρανός τενω-
μένος καλά, σά μεμβράνη σέ τύμ-
πανο άκοῦς κάθε ώρα τά χερου-
βειμ και τά Σεραφείμ να ύμνολο-
γοῦν τόν Κύριο ...

Ή έπαρχία Βοΐου πιστεύει πολύ.

Κύριε ! πόσους και πόσους δέν
πήρες ζωντανούς κοντά σου ! Άπέ-
ραντος όρίζοντας άνοιχτός σέ όλους
τούς άνέμους. Μερικές φορές, εκεί
στο βάθος—δώδεκα ή ώρα, προτού
λαλήσουν τά πετεινάκια—κατέβηκε
τό φεγγάρι να ξαπόστáση. Κατέβηκε
λοιπόν, τό εΐδανε παραμυθάδες από
την έπαρχία Βοΐου, κίνησαν, τόπια-
σαν και τόβαλαν στα παραμύθια
τους. Έπειτα, τόδωσαν στα παιδιά
τους να παίξουν....

Σέ πολλές σπηλιές πάλι, ζού-
σανε Δράκοι. Πήγανε οί παραμυ-
θάδες εκεί και τούς άλυσόδεσαν
κι' αυτούς.

Καλά, είπανε οί Δράκοι. Έ-
μείς θα φύγωμε τώρα, στίς σπηλιές
ποιός θα μένη ;

— Μη στεναχωριέστε ! Θα στεί-
λουμε να κάτσουν οί άρκοῦδες, τούς
άπάντησαν οί παραμυθάδες.

Κι' έτσι έγινε, κι' έτσι γίνεται ως

σήμερα. Να μη βγαίνετε, παιδιά,
πολύ έξω από τό χωριό... Ποιός ξέ-
ρει τι μπορεί να γίνη καμιά φορά !

Δέ λένε ψέμματα. Άπ' τά βορει-
νά σύνορα της Έπαρχίας Βοΐου, απ'
τά Καστανοχώρια, ήρθαν θεόρατες
άρκοῦδες και γέννησαν τ' άρκοῦδά-
κια τους στις πόρτες Ίσα-Ίσα καμ-
πίσιων χωριών !

Άγρια και μεγαλόπρεπη φύση.
Λύκοι, άρκοῦδες, άγριογούρουνα
ζοῦνε σά στο σπίτι τους.

Άλλοῦ ήμερη-ήμερη ή φύση.

Στη Νεάπολη (την παλιά Λει-
ψίστα), των Μπέηδων οί ψυχές κά-
θονται σταυροπόδι σε παχειά χαλιά,
κι' άπλώνουν την τσιμπούκα τους
στον κάμπο να τη γεμίση με διαλε-
χτό μυρωμένο καπνό.

Καλά κράτησαν οί κλέφτες στο
Δοτσικό τό πέρασμα.

«Δέ σ' άρεζε, Γιοσμαήλ Άγα,
[Φούρκα και Σαμαρίνα
μόν' γύρευες κι του Ντουτσ' κό ;»

Τό πλήρωσε με τό κεφάλι του !

Στά Όντρια ό Μπαμπάς, πνευ-
ματικός άρχηγός των μπεκτασλήδων
(Μωαμεθανική αίρεσι) άκόμη χαι-
δεύει τά γένεια του μέσα στον Τεκέ
του, χαμογελώντας για τη ματαιό-
τητα των έγκοσμίων... Βλέπει τούς
λύκους και τις άρκοῦδες που περνά-
νε γύρω του. Τούς άρματωμένους
που περνάν τούς δίνει ψωμί κρυφά,
κι' αυτό ποτέ δέ φτάνει στο αυτί
της Τούρκικης έξουσίας. Λένε, ήτα-
νε άγιος άνθρωπος ! Όταν πέθανε,
οί πιστοί τον έκλεισαν σε μία κάσ-
σα και τον έστειλαν στη βαθείά Ά-
νατολή....

Δέκατος ένατος αιώνας. Χτιζεται
ένα Σχολείο των Χριστιανών στο Τσο-
τύλι. Χτιζεται κάτω απ' τά γυρισμέ-
να κανόνια του Μπέη της Νεαπό-
λεως. Δύσκολη δουλειά ! Τη σκάρω-
σαν άνθρωποι σαν τον αρχιτέκτονα
Θεοχάρη Θεοχαρίδη, απ' τη Βουχω-
ρίνα. Προσωπικότητα στη Διεύθυ-
ση των Έθνικών προβλημάτων του

Οίκομενικού Πατριαρχείου Κωνσταν-
τινουπόλεως. Φινέτσα Και—Ντορ-
σαί, τάκτ Φόρειν-όφφισ. Έπαιζε μπρο-
στά στο Σουλτάνο με τό κεφάλι του
και με τά κεφάλια εκείνων που του
τά εμπιστεύτηκαν—και κανένα δέν
άφησε να πέση κάτω ! Άνθρωποι,—
σαν τον μεγάλης μόρφωσης Μητρο-
πολίτη Νικαίας Ίωαννίκιο απ' τό
Ροδοχώρι (Ροδοβίστη), άνθρωποι σαν
τό Στέφανο Νούκα Ιερομόναχο απ'
τη Δάφνη (Δράμιστα) που είναι και
ό ιδρυτής της Μαρασλείου Σχολής
Θεσ)νίκης. Εΐχανε βέβαια και άλ-
λους συνεργάτες από άλλες έπαρ-
χίες, είχανε σύμφωνους και τούς ά-
δελφούς των, τούς πατέρες, τούς
παππούδες, τούς προπαππούδες των.
Σάν τό μεγάλο γιατρό Κοσμá Άγα-
κίδη απ' τό Βυθό (Ντόλο) όργανωτή
των Μητροπόλεων σ' όλη την Εύρω-
παϊκή Τουρκία, φλογερό ρήτορα, σαν
τον Ίωάννη Άγακίδη άδελφό του
προηγούμενου και συγγραφέα διδα-
κτικών Σχολικών βιβλίων, σαν τον
Πενταλοφίτη Κοσμá Χονδροκαστό-
πουλο, Ιερομόναχο της Μονής μας
Άγίας Τριάδος, με τ' όνομα Σερα-
φείμ, δάσκαλο και εθνικό εργάτη—
και πριν και κατά τούς Μακεδони-
κούς άγώνες. Κι' άστραψε τό Γυμνά-
σιο Τσοτυλίου κρι φώτισε τά μάκρη
του υπόδουλου Έλληνισμού....

Στην έπαρχία Βοΐου πιθαμή·πι-
θαμή αλλάζει ή γη. Κανένας δρό-
μος δέν είναι όμοιος. Κανένα βουνό.
Κανένα δάσος.

Όταν ό Θεός τάφκιασε, κοιτά-
χτηκαν μεταξύ τους και είπανε : Τι
πλούσια που είμαστε σε όλα !

Ό Θεός θύμωσε : Περηφανευτή-
κατε, τό λοιπόν ! Εύλογημένα νάσα-
στε, μά οί άνθρωποι σας να ζοῦνε
φτωχά.

— Πώς θα ζοῦνε φτωχά, του ά-
πάντησαν, άφοῦ μας έκανες έτσι
ώστε να ζοῦνε πλούσια ;

— Θα τούς δώσω μιá γνώμη, να
παιδεῦνται μ' ό,τι δέν προκόβει και
να μη παιδεῦνται μ' ό,τι προκόβει.

Και βλέπεις : Ἐδῶ προκόβει ἀχλαδιά; Σπέρνουν στάρη. Ἐκεῖ προκόβει στάρη καὶ καλαμπούκι; Φυτεύουν ἀμυγδαλιές. Ἐκεῖ μπορεῖ νὰ βάλουμε μελλοσία; Ὅχι, δὲ θὰ βάλουμε. Ἀπολύστε παντοῦ νὰ βοσκῆσουν τὰ κοπάδια, γίδια καὶ πρόβατα.

Σκορπᾶνε τὸ πλοῦτος καὶ τρῶνε ὅ,τι σκαλώνει ἀνάμεσα στὰ δάχτυλά τους. Πεινοῦνε καὶ παίρνουν τὸ δρόμο τῆς ξενητείας. Ἐκεῖ; Μὰ ἀφοῦ τό εἶπε ὁ Θεός, κι' ἐκεῖ πεινοῦνε καὶ μαζεῦουν λεπτά· εἶναι στὴν ξενητεία οἰκονόμοι, διάβολοι.

Ἐμποροὶ, τεχνίτες, καλφάδες, ἀργυραμοιβοί....

Ἐρχονται στὸ χωριό τους, ἔπειτα ἀπὸ χρόνια, χτίζουν μιὰ σπιταρῶνα, καὶ στὰ γεράματα τους, μὰ τὴν ἀλήθεια, ζοῦνε καλά. Κάθονται στὴν κώχη τοῦ τζακιοῦ, πλάι στὴν καμάρα μὲ τὸ παγοῦρι τῆ ρακῆ καὶ διηγοῦνται πράματα τῆς ξενητείας, ἢ θυμοῦνται τὶς ἱστορίες τῶν Βαλαάδων.

Οἱ Βαλαάδες! Ἄ! γυιέ μου, τίποτε δὲν τοὺς ἐμπόδιζε νὰ φκιάνουν τὶς πρὸς κούστες ἱστορίες τοῦ κόσμου. Καὶ γελοῦσαν οἱ καὶ μένοι γιὰ ἓνα τίποτε....

Πᾶρε τὸ παγοῦρι, συμπέθερε, καὶ ρούφα λίγο ρακί. Ξέρεις δὰ πῶς εἶτανε χριστιανικῆς καταγωγῆς. Εἶχανε τὸν Τεκέ τους γιὰ νὰ λατρεύουν τὸν Μωάμεθ. Καὶ στὸ σπίτι τους εἶχανε τὶς εἰκόνες τῶν Ἁγίων μας. Στὸ Ἁγίασμα (Λατόριστα), μαζεῦονταν τοῦ Ἁγίου Θωμᾶ καὶ κάμνανε τὸ Ἀντίπασχα, μὲ ἀρνιά καὶ αὐγά κόκκινα. Σκυλιά στὴ δουλειά... Ρούφα, συμπέθερε, λίγο ρακί.

Στὸ τζάκι παίζει ἡ φωτιά. Ὁ ἀνθρώπος τῆς ἐπαρχίας Βοῦοι καρφῶνει τὰ μάτια του αὐτοῦ δὰ καὶ χαίρεται τὰ χρώματά της. Κοντὰ - κοντὰ τὰ ξύλα ἀναψαν, ἔγιναν κάρβουνα, μιὰ πνοὴ τὰ περνᾶει, σὰ νὰ κατέβηκε ὁ Ἄγγελος Κυρίου καὶ τὰ ριπίζει ἀπαλὰ μὲ τὴν ἀσπρη φτερούγα Του.... Ἐξω πέφτει χιόνι, ἢ μέρα συλλογιάζει.... Ἄς ποῦμε κάτι....

Εἶχανε πάει οἱ Βαλαάδες νὰ κόψουν ἓνα δέντρο, κοντὰ σ' ἓνα γκρεμνό. Ἄν τὸ κόψουμε, θὰ πάη χαμένο, θὰ πέση στὸ γκρεμνό. Φέρτε ἐδῶ ὅλοι τὶς γουμάρες. Πιάνουν καὶ τὶς δένουν ἀπ' τὴν κορφή τοῦ δέντρου ὥστε, ἂν πέση τὸ δέντρο, νὰ τὸ τραβήξουν οἱ γουμάρες, νὰ μὴ τὸ ἀφήσουν καὶ πέση στὸ γκρεμνό. Κόβουν, κόβουν, κράα! κάνει μιὰ τὸ δέντρο, πετάει στὸν ἀέρα τὰ δεμένα ζῶα, καὶ ὅλα μαζύ, ἀφαντα στὸ γκρεμνό!

Χά, χά, οἱ Βαλαάδες. Ἐπειτα εἶπανε μεταξύ τους : Καὶ οἱ γουμάρες πᾶν, μὰ καὶ τὸ χάζι ποῦ κάναμε!!

Σὰ δὲ γελοῦσαν οἱ Βαλαάδες, συλλόγιαζαν.

Βγήκαν στὸ κυνηγι, καὶ βρήκανε μιὰ φωλιὰ ἀρκούδας. Βάζει τὸ κεφάλι του ὁ Φέζος μέσα νὰ ἰδῆ, τὸ χάρει ἢ ἀρκούδα. Τὸν τραβοῦν ἔξω οἱ ἄλλοι Βαλαάδες. Βλέπουν, δὲν ἔχει κεφάλι. Ρωτιοῦνται : Εἶχιν ἢ Φέζους κιφάλ; Δὲν ἤξερε κανεὶς. Καὶ πῆγαν καὶ ρώτησαν τὴ Φέζαινα νὰ τοὺς πῆ ἂν ἢ Φέζους εἶχιν κιφάλ!

Ἄς τοὺς ἔχει ὁ Θεός καλά, ἔφυγαν μὲ τὴν ἀνταλλαγὴ στὴ βᾶθειά Ἀνατολή, μὰ ἢ Ἐπαρχία Βοῦοι ἀκόμη γελάει μαζύ τους.

Δύσκολα περνᾶνε οἱ ὄρεσ! Τὸ καλοκαῖρι εἶναι ἀλλοιῶς. Δὲν προκάνεις νὰ περπατήσης στὴ στράτα τοῦ χωριοῦ, δὲν προκάνεις νὰ πιῆς νερὸ ἀπ' τὴ βρύση καὶ νὰ ξαπλώσης στὸ χόρτο, δὲν προκάνεις νὰ ἰδῆς τὸ σχολειὸ καὶ τὴν ἐκκλησία ἢ νὰ σεργιανίσης τὸ ποτάμι ἀπ' τὴ γέφυρα, ποῦ γιὰ νὰ γίνουν ἔστειλε κι' αὐτὸς χρήματα ἀπ' τὴν ξενητεία, πολλὰ ἢ λίγα!

Ἐπαρχία Βοῦοι : Κεῖνος ποῦ γνώρισε τὸ χῶμα σου καὶ τοὺς ἀνθρώπους σου πολλὰ περιμένει ἀπὸ σένα. Μέσα στὰ παραμῦθια σου, μέσα στὶς παροιμίες σου, στοὺς ἀχόους καὶ στὰ κεντίδια, ἓνας πολιτισμὸς μεγάλος ζεῖ χρόνια καὶ χρόνια.

ΣΥΝΕΧΕΙΑ : εἰς τὴν 14ην σελίδα

ΠΟΡΕΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΝΤΑΜΟΡΦΗ

ΣΤΗΝ ΔΙΚΑΤΕΡΙΝΗ

Στὴν ἀνθοστρωμένην ἀντηλιά
ἔπλεκαν μπαλάντες τὰ πουλιά

Καὶ στὰ βᾶθη, πεταλοῦδες σμήνος
ἔκυνηγα ἀνέμελος ἐκεῖνος.

Ὅμως ἢ θερμότατη σιωπῆ
ἦρθε μιὰν ὑπόνοια νὰ τοῦ εἰπῆ :

Σὲ εἶχεν ἀνταμῶσει στ' ὄνειρό του
ἦσουν τὸ κορίτσι ἐσὺ τοῦ Νότου.

Στὴν πικρὴ σου γῆ—χλωμὸ παιδί—
ἥλιος δὲν μποροῦσε νὰ σὲ ἰδῆ.

Ἄγρυπνοὶ σ' ἐφύλαγαν δρακόντοι
μὲ τριπίθαμο φλογατο δόντι !

(Εἶχες πεῖ : «Προσμένοντας νὰ ἐρθῆς
ἔγινεν ὁ πόνος μου βαθὺς

Κι' ἔμεινε καιρὸς ὀλιγὸς τώρα
νὰ μὲ πάρης ἀπ' αὐτὴν τὴ χώρα....»)

Τὸ γαλάζιο φῶς, τὸ χρυσαφί
χύνεται στὴν ἔρημη στροφῆ.

Ἐχὼ ξεκινήσει—τὸ δισάκκι
σταυρωτὸν—ἀλλοιμόνον σὰς δράκοι!—

Καὶ τὰ τρία τοῦ μύθου δένδρα, νά!
δεῖχνουν μὲ τὰ δόχτυλα γυμνά.

Ἄψηλά, στοῦ χάους τὴν εὐγένεια
σκόρπια νεφελώματα ἀσημένια.

Καὶ στὸν κάμπο κάτω τὸν βαθὺ
μακρυνότατος καπνὸς ἀνθεῖ.

Κι' ἀπὸ τὴ βᾶθειαν ἀβέβαια σκόνη
ἦχος, ὡς νὰ κρούη σφυρὶ τὸ ἀμόνι!

— «Γειά σου μαυρισμένε σιδερά!»
— «Πᾶρε τὸ σπαθί σου—γειά χαρά—!»

—Τριάντα χρόνια δούλευα, κι' ὥστόσο
ἴδρωσα πολὺ νᾶν τὸ τελειώσω».

Τώρα, στ' ἀβασίλευτα πυκνὰ
νεκροδάση μπαίνει καὶ περνᾶ.

Στὴν παραμυθῆναι του πορεία
θ' ἀνταμῶση μὲ ὅλα τὰ θηρία.

Κύττα, τί γιγάντιοι κορμοὶ
σέρνονται ἀπὸ τὴ νεροσυρμῆ.

Πέρα ἀπ' τ' ἀγεφύρωτα ποτάμια
δέρνεται ἢ Πεντάμορφη στὴ λάμια!...

«Αὔριο, βέβαιον εἶναι, θὰ τὴν βρῆ».
Ἄν δὲν τὸν προλάβουν οἱ καιροί.

Ἄν θὰ ζῆ ὡς τότε ἢ ἀγαπημένη,
ἂν δὲν γίνῃ λάμια, καὶ ἂν προσμένη...

ΓΙΩΡΓΟΣ ΤΣΙΤΣΙΜΠΙΚΟΣ

ΤΟ ΠΗΓΑΔΙ

Ἔνα πηγάδι βαθύ, σκοτεινό, σκυθρωπὸ
εἶμαι, σκύβω σ' αὐτό, κυττάζομαι
σὲ θολό, σπασμένο καθρέφτη.

Αἰσθάνομαι τοῦτο τὸ πολὺ βάθος
πυκνὸ, ἴσως ποικίλο μέσα μου
μὲ τὰ κουρέλια ποὺ κρέμονται στίς παρυφές,
μὲ τὸν κρεμασμένο κουβά.

Πότε ἀκόμα ἐλπίδες καὶ τὰ ὄνειρα
ζοῦν στίς σκοτίδες τοῦ πάθους,
φαντάσματα, μαῦρες, μυτερές νυχτερίδες.
— Ὅχι δὲ φοβοῦμαι, λέω, συνείθισα.

Μὲ παιδεύει ἀποστροφή
κι' ὅμως ἐκεῖ κυττάζω, κυττάζω....
Περιμένω ποιά βοήθεια ἐπίπονη;
Τὸν κουβά νὰ τραβήξουμε, πότε
τὸ λίγο νερὸ πεντακάθαρο, συνήθως
λαδερὸ, μὲ πίσσα, δὲν πίνεται λασπερό.
Ἔτσι πεθαίνουν ἀπὸ κάψες,
ἀπὸ ἐπώδυνους πυρετούς,
ἀπὸ ρίγη παράξενα οἱ ἄνθρωποι
ποὺ παρουσιάζουμε ἢ ζωὴ μας, ἐμεῖς,
πεθαίνουν τὰ πρόσωπά μας.
Πάλι νὰ τὰ κρημνίσουμε
στὸ πηγάδι τοῦ πάθους. Πῶς,
μέσα μας ζοῦμε τόση πυκνότητα;

Λάμιες, φίδια δυό,
ὁ φόβος κι' ἡ ἀηδία βγάζουν
τὰ μυτερά τους κεφάλια,
τίς μυτερές γλώσσες τους,
φαρμάκι καὶ πράσινο σάλιο.

Ἔχει φυλακιστεῖ
ἢ ἐγὼ τὴν ἔχω πεθάνει
τὴ νύφη, τὴν περίκαλλη ξωτικιά
τῶν καλῶν ὀνείρων,
στὴν πιὸ βαθειὰν ἄκρη τοῦ πηχτοῦ νεροῦ,
τὴν λαμπρότατη φαντασία,
τὴν ἄσπιλη χρυσὴ κόρη;

Χοῦ, χοῦ ποιὸς φωνάζει
πάνω στὸ στόμα μου;
Φιλήματα συχαμερά,
δίχως ἀληθινὴ σημασία,
ξένες ἀναπνοές, χαλασμένες πνοές,
ἀποκρουστικὰ τὰ σωθικά μου.

Δὲν μπορεῖ νὰ ξυπνήσει
ἢ κρυμμένη ψυχὴ, ἀν δὲ βρεθεῖ
τ' ὄνομά της, ἢ γητεῖα νὰ χαλάσει
τὰ σάπια, νὰ φύγουν, φαντάσματα σκυθρωπά.

Ἄχρηστο λοιπὸν τὸ νερὸ, πεθαμένο,
δὲν ὑπάρχει δροσιὰ;
Δὲν μπορῶ ν' ἀνεχτῶ
τῶν ἀνθρώπων τὴν κατάρα τῶν ἄλλων,
πηγὴ ἀχρησίμευτη, λυπημένη,
ἢ προσταγὴ ἄς βρεθεῖ
ποῦ θὰ λύσει τὰ μάγια.

Κανέννας μὲ φωνὴ γλυκύτατη
τῆς συγγνώμης, δὲ θὰ καθίσει
νὰ ξαποστάσει κοντά μου, ν' ἀκούσω
πῶς ἢ ἀγάπη γνωρίζεται,
χαρίζεται ἢ ἀνομία.
Δὲν ἔρχονται ἄγγελοι νὰ ταραξοῦν
τὰ νερά.

Σκοτεινὴ ἢ πνοή μου
βογγᾶ γιὰ λευτεριά.
Στενὸ τοῦ σώματός μου τὸ ἐσώτερο
βάθος, ἐντός μου πνίγομαι.

ΖΩΗ ΚΑΡΕΛΛΗ

ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ

ΝΙΚΟΥ ΓΑΒΡΙΗΛ ΠΕΝΤΖΙΚΗ

Συνεργάζομαι με τον καιρό, τη θέρμανση, το δωμάτιο, την πένα το μελανοδοχείο, το σκαμνί και το τραπέζι. Όπου σκύβω για να συγκεντρωθώ, να δώ με το νοῦ μου τον κόσμο ή την κατάστασή μου. Βιάζομαι να προσαρμόσω στη διάθεσή μου μια πραγματικότητα. Ἄλλα κάνει τόσο κρύο! Ὁ οὐρανὸς σκεπάζεται από σταχτιά σύννεφα, ὥστε μᾶλλον ἀμύνομαι ἐναντία σ' ὅτι ὀνομάζεται ταιλαιωρία, παρά ὅτι ἔχω τὴ διάθεση νὰ δώ. Καταναλώνω πράγματα ἰσομένα ὡς μορφές ζωῆς, γιὰ νὰ ζεστάνω κάπως τὸ πνεῦμα μου, νὰ τὸ ἐπαναφέρω στὴ ζωὴ, μέσ' ἀπ' τὶς στάχτες τῆς νάρκης.

«Τὸ παραθύρι ἀντίκρυζε τὸν ἥμερο γιαλὸ ν' ἀλλάζει χίλια χρώματα, σὰ χίλια ὄνειρα σὲ κάθε χρυσοφίλημα τοῦ ἡλίου ἀπ' τὸ πρωῖ ὡς τὸ βράδυ· ἀντίκρυζε τὸ πέλαγος ροδογάλανο τὴν αὐγὴ, τὸ μεσημέρι ἀσημοχρυσωμένο, μαυροπράσινο σὲ λιγάκι, μενεξεδένιο μιά στιγμή στὸ βασιλεμα' καὶ κάποτε τρεμούλιαζε μ' ὄλα μαζί τὰ χρώματα, σὰν κόσμος ὀλόκληρος με κάθε λογῆς ἔγνοιες καὶ πάθη».

== = ΣΥΝΕΧΕΙΑ ἐκ τῆς 10ης σελίδος

Ἄγνωστος! Γιατὶ ποτέδεν ἦσουνά τόσο μάταιη ὥστε νὰ σὲ κουράση ἢ ἀφάνεια καὶ νὰ σὲ γοητέψη ἢ φήμη καὶ ἡ δόξα. Ἄληθινὴ σὰν τὴν ξεχασμένη αἰωνιότητα....

Ἄς σκύψουμε στὸ χῶμα σου καὶ γιὰ ἐνθῦμιο ἄς πάρουμε τοῦτο τὸ κομμάτι ζωγραφιστοῦ ἀρχαίου ἀγγελίου, τοῦτο τὸ νόμισμα τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, τούτη τὴν αἰχμὴ δόρατος ἐνὸς πολεμιστοῦ του. Σὲ ἤφερε αὐτός, ἦσουνά ἢ ἐλιμία του...

Π. ΜΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ

Ἡ λαχτάρα γιὰ τὴν ἀπλή χαριτωμένη, γεμάτη δροσιὰ καὶ χυμοὺς ζωῆ τῆς ἠθογραφίας, μ' ἔκαμε νὰ θυμηθῶ τὴν παραπάνω παράγραφο ἀπὸ τὸ «Θάνατο Παλληκαριοῦ» τοῦ Παλαμᾶ, περῶντας ἀνεπαίσθητα μ' αὐτὸν τὸν τρόπο, ἀπὸ τὶς στάχτες στὴ θάλασσα.

Κάνω ὄνειρα γιὰ μιά ζωὴ σ' ἐλληνικὸ ψαράδικο ἀκρογιάλι καὶ συγχρόνως θυμοῦμαι τὸ θέαμα τῆς θάλασσας, σ' ἓναν περίπατο μετὰ τὴ γυναίκα μου στὴν Ἀρετσοῦ. Εἶχαμε μείνει πολλὴ ὥρα κυττάζοντας ἀπὸ τὶς καρέκλες τοῦ καφενεῖου.

Ἐντελῶς διάφορη εἶδα τὴ θάλασσα, μιά μέρα πρὸς τὰ τέλη τοῦ Νοεμβρίου, πρὶν ἀπὸ χρόνια, μόνος πηγαίνοντας πρὸς τὸ Καραμπουρνάκι. Εἶμουν στὸ ὕψος τῆς ἀλάνας, πού γυμνὴ ἦ μετὰ λίγους ἄχρῳτα, κατεβαίνει μετὰ τὴν «Πλάζ Ντωβίλ» στὸ γιαλὸ. Ἐκεῖ, ἀνάμεσα ἢ μπροστὰ ἀπὸ τὶς τραβηγμένες βάρκες, κάποιος ψαράς ἀναβε τὸ φανάρι ἐνὸς γριγρί, πιθανότατα γιὰ νὰ τὸ δοκιμάσει. Πάντως ἡ φλόγα αὐτὴ, ἦταν τὸ μοναδικὸ ζεστὸ χρῶμα σ' ὄλο τὸ τοπεῖο, μετ' ἀραιὰ μαβιά χρώματα πού ἀσήμιζαν ἢ γκριζερναν, ὑποβάλλοντας τὴν ψύχρα μιὰς κλασσικῆς ἀνάμνησης παγωμένης, πού θραύονταν σὰ νᾶταν κρυστάλλινη, μετὰ τὸ τράβηγμα ἐνὸς κουπιοῦ ἀπὸ λαμνοκόπο, πού ἀθέλητα ἔφερε τὸ νοῦ στὸ ρομαντικὸ «Λάμπρο» τοῦ Σολωμοῦ.

Καὶ θυμοῦμαι ὅτι μιά στιγμή στάθηκα, προσέχοντας τὰ κουπιά καὶ τὸ σκάφος πού μὲ κραινει, μετὰ τὴν ἀπορία νὰ δῶ τί θὰ ἔφερε στὴν ἐπιφάνεια, τὸ ξῶλο τοῦ κουπιοῦ ἀπὸ τὴν τέφρα τοῦ γιαλοῦ ποῦταν ὀλόϊσος, σὰ νὰ προμάντευα ὅτι αὐτὸ δὲ μπο-

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΑΝΤΙΝΟΜΙΑ

(ΑΠΟ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ: ΥΠΟΤΑΓΗ ΚΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ)

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΜΠΕΡΝΤΙΑΕΦΦ

Ἡ Καλλιέργεια (culture) καὶ οἱ ἀξίες της εἶναι προϊόντα τῆς δημιουργικῆς δραστηριότητος τοῦ ἀνθρώπου. Ἐδῶ ἀκριβῶς ἐκδηλώνεται τὸ τραγικὸ πού ὑπάρκειται μέσα στὴν ἀνθρώπινη δημιουργία. Θέλω νὰ πῶ γιὰ τὴ δυσαρμονία ἀνάμεσα στὴ δημιουργικὴ πράξη, τὴν ἐντασὴ τῆς δημιουργίας καὶ τοῦ προϊόντος. Ἡ δημιουργία εἶναι μιά ζῶσα φλόγα, τὸ προϊόν εἶναι ἤδη μιά φλόγα ἀποφυγμένη. Ἡ πράξη εἶναι ὀρμὴ, νίκη ἐπάνω στὴ βαρῦτητα τοῦ ἀντικειμενικοῦ κόσμου, ἐπάνω στὴν αἰτιοκρατία, ἐνῶ τὸ προϊόν σημαίνει καθίζηση, ἔλξη πρὸς τὰ κάτω. Ἡ δημιουργικὴ πράξη, ἡ φλόγα ἢ δημιουργικὴ ἀνήκουν στὴν περιοχὴ τῆς ὑποκειμενικότητος, ἐνῶ τὸ προϊόν ἀνήκει σὲ κείνη τῆς ἀντικειμενικότητος. Διαπιστώνει κανεὶς μέσα στὴν Καλλιέργεια τὴν ἴδιαν ἀλλοτρίωση, τὴν ἴδια πτώση πρὸς τὰ ἔξω τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς, πού διαπιστώσαμε τόσες φορές ὡς τώρα. Εἶναι ἡ λογικὴ πού κάνει τὸν ἀνθρώπο σκλάβο τῶν ἀξιών καὶ τῶν προϊόντων τῆς Καλλιέργειας. Ἡ Καλλιέργεια ὡς τέτοια δὲν εἶναι μεταμόρφωση τῆς ζωῆς καὶ μιά ἀνανέωση τοῦ ἀνθρώπου. Σημαίνει τὸν

ὑποβιβασμὸ τῆς δημιουργικῆς δραστηριότητος πρὸς τὸν ἀντικειμενικὸ κόσμον ἀπ' ὅπου ὁ ἀνθρώπος θέλει ν' ἀπαλλαγῇ. Ἄλλὰ ὁ ἀντικειμενικὸς κόσμος δὲν βρίσκεται λιγώτερο πλουτισμένος. Εἶναι ἐνδιαφέρον νὰ ποῦμε ὅτι ἡ δραστηριότητα τῶν μεγάλων πνευμάτων ἀναζήτησε πάντα νὰ ξεπεράσῃ τὰ σύνορα τοῦ ἀντικειμενικοῦ κόσμου κι' ὅτι τὰ προϊόντα τῆς ἐνέργειάς τους περιέχουν πάντα αὐτὴ τὴ δοκιμασία. Τέτοια εἶναι ἰδιαίτερα ἡ περίπτωση τῆς μεγάλης ρωσικῆς λογοτεχνίας τοῦ ΧΙΧου αἰῶνα, πού δὲ δέχτηκε ποτὲ νὰ μὲν κλεισμένη μέσα στὰ ὄρια τῆς λογοτεχνίας καὶ εἰδικὰ τῆς τέχνης. Τοῦτο μπορεῖ κανεὶς νὰ τὸ πῆ ἐξίσου καὶ γιὰ τοὺς φιλοσόφους τοῦ ὑπαρξιακοῦ τύπου, ἀρχίζοντας ἀπὸ τὸν ἅγιο Αὐγουστῖνο. Ὁ κλασικισμὸς δὲν εἶναι τίποτ' ἄλλο παρά ἡ κατάφαση τῆς δυνατότητος νὰ φτάσῃ κανεὶς ὡς τὴν ἐντέλεια τοῦ προϊόντος τῆς δημιουργίας μέσα στὸν ἴδιο τὸν ἀντικειμενικὸ κόσμον, χάρι στὴν τέλεια ἐξωτερίκευση αὐτοῦ τοῦ προϊόντος ἐν σχέσει μετὰ τὸ δημιουργό. Ὁ κλασικισμὸς δὲν ἐνδιαφέρεται γιὰ τὴν ὑπαρξιακὴ ὄντοτητα τοῦ δημιουργοῦ καὶ δὲ

ροῦσε νᾶναι ἀπλὸ ἀπὸ μιά εἰκόνα τοῦ θανάτου ἢ μᾶλλον ὁ ἴδιος ὁ πολύμορφος ἄν καὶ ἄμορφος καὶ ἄσκημος θάνατος.

Κι' ὁμως τότε ἐθέληθηκα καὶ στάθηκα μπροστὰ στὴν ὁμορφιά ἀπ' ὅτι γιὰ τὸ αἶσθημά μου ἦταν θάνατος, βλέποντας τὴ θάλασσα ὅπου τὸ κουπὶ ἔμοιαζε ν' ἀναδεύει στάχτες, τὸ ἴδιο τώρα θέλωμαι καὶ σταματῶ μπροστὰ στὶς στάχτες πού ἀνασέρνει ἡ μνήμη μου καὶ νά, ὅτι πάλι ἡ εἰκόνα ἀποδίδεται πλαστικὰ μ' ἓνα ἀπόσπασμα τῆς θάλασσας ἀπὸ τὸν Παλαμᾶ.

Παιγνίδια τοῦ αἰσθήματος καὶ τῆς ψυχῆς, στρόγγυλα σὰν τὸ τσέρκι πού κυλᾶν παίζοντας τὰ παιδιά, στὸ μᾶκρος τοῦ δρόμου τῆς γειτονίας των, μπροστὰ στὰ σπίτια τους.

Ἄλλὰ ἐσὺ γυναίκα μου πέμου, πότε θὰ πραγματοποιήσουμε τὰ ὄνειρά μας γιὰ τοὺς εἰδυλλιακοὺς γιαλοὺς, μετὰ τὰ θερμὰ σχήματα πού ζεσταίνουν τὸ πνεῦμα καὶ τὸ κάνουν νὰ φαντάζεται ὅτι μπορεῖ νὰ κατοικήσει αὐτοῦ ἀπάνω στὴ δύστυχη γῆ;

Ὁ Παλαμᾶς μέσα στὴν ἀσάλευτὴ του ζωῆ, ποτὲ δὲν ἐπέστρεψε στοὺς Μεσολογγίτικους γιαλοὺς καὶ ὄλη ἡ ποιητικὴ του ὑπόθεση, πού ταξίδεψα κάποτε γυρεύοντας τὴν πραγματικότητά της, σὰν στήριγμα σὲ στιγμὲς δυστυχίας, δὲν ἦταν παρά ἀπλή νοσταλγία.

Δίχως τὴ συνεργασία της δὲν φαίνεται ὁ κόσμος.

Δίχως τὴ συνεργασία ὄλων τῶν αἰσθημάτων, δὲν ἀνάβει ἢ κρυμένη σπίθα μέσα στὴ στάχτη.

θέλει να βλέπει μέσα στο προϊόν μια έκφρασή της. Γι' αυτό απαιτεί την τελειωμένη μορφή του προϊόντος. Και πραγματικά, μέσα στο τελειωμένο της μορφής βλέπει ένα σημείο της έντελειας, και για το στο φοβάται το άπειρο, που δεν αποκαλύπτεται παρά μέσα στην υπαρξιακή σφαίρα και δεν μπορεί, για το στο το λόγο, να πάρη έκφραση αντικειμενική ως τελειότητα της μορφής. Ο κλασικισμός δεν υπήρξε ποτέ σε κατάσταση καθαρότητας, και οι μεγαλύτεροι δημιουργοί δεν ήταν ποτέ καθαροί κλασικοί. Μπορεί κανείς να πη ότι η ελληνική τραγωδία, οι διάλογοι του Πλάτωνος, οι δημιουργίες του Ντάντε, του Θερβαντές, Σαίξπηρ, Γκαίτε, Λέων Τολστόη, Ντοστογιέφσκη, Ρέμπραντ, Μπετόβεν ανήκουν στον τόπο του καθαρού κλασικού; Ασφαλώς όχι. Ο ρομαντισμός δεν πιστεύει στη δυνατότητα να πραγματοποιήσει την έντελεια του προϊόντος μέσα στον αντικειμενικό κόσμο· ανοίγεται προς το άπειρο και ζητεί να το εκφράσει, βυθισμένος όλος μέσα στον υποκειμενικό κόσμο έκτιμα περισσότερο την ίδια την δημιουργική όρμη, τη δημιουργική εμπνευση παρά το προϊόν της δημιουργίας. Καθαρός ρομαντισμός δεν υπήρξε επίσης ποτέ, αλλά το πνεύμα του ρομαντισμού είναι πιο ευρύ από κείνο της ρομαντικής σχολής ειδικά. Υπάρχει στο ρομαντισμό μια κακή πλευρά και μια κάποια αδυναμία, αλλά εκείνο που τον κάνει αιώνια αληθινό είναι το γεγονός ότι δοκιμάζει κανείς σε μια πληγή την μη αυθεντικότητα της αντικειμενικότητας, τη συνείδηση της τάφρου που χωρίζει τη δημιουργική εμπνευση από το προϊόν της.

Δημιουργία δεν είναι μόνο άνοιγμα προς το ύψος, αλλά και κατεύθυνση επίσης προς κάτι άλλο, προς τον κόσμο, προς τους ανθρώπους. Ο φιλόσοφος δεν μπορεί να μην εκφραστεί στα βιβλία του, ο σοφός στις ανακοινώσεις του τις σχετικές με τις έρευνές του, ο ποιητής στους στίχους του, ο μουσικός στις συνθέσεις του, ο ζωγράφος στους πίνακές του, ο κοινωνικός μεταρρυθμιστής στις μεταρρυθμίσεις του. Η δημιουργική πράξη δεν μπορεί να μείνη πνιγμένη στο έσωτερικό του δημιουργού χωρίς καμιά δυνατή διέξοδο. Είναι όμως πλάνη να ταυτίζει κανείς την πράξη της δημιουργίας με την αντικειμενικοποίηση. Ο αντικειμενικός κόσμος είναι μονάχα ο χώρος όπου ο δημιουργός είναι υποχρεωμένος να ζήσει. Και κάθε έκφραση εξωτερική της δημιουργικής πράξης πέφτει σε λίγο κάτω από την κυριότητα αυτού του κόσμου. Ο αγώνας ενάντια στην υποδούλωση κάτω απ' τον αντικειμενικό κόσμο, ενάντια στην ψύξη της δημιουργικής

φλόγας δεν σέρνει διόλου, απ' την πλευρά του δημιουργού, την άρνηση της έκφρασης και της πραγμάτωσής του μέσα στα προϊόντα της δημιουργίας του: Θά ήταν το στο μια παράλογη απαίτηση. Ο αγώνας αυτός είναι ν' αναπτύξη το maximum των προσπαθειών για να διαρρήξη, με τη δημιουργική πράξη, τον κλειστό κύκλο της αντικειμενικοποίησης, για ν' αποτυπώσει επάνω στα έργα το maximum της υπαρξιακής οντότητας, για να διύλιση μέσα στον κόσμο της αντικειμενικότητας το maximum της υποκειμενικότητας. Η δημιουργία πρέπει να τείνη προς τη μεταμόρφωση του κόσμου και όχι προς την στερεοποίησή του, προς την στατικότητά του μέσα στην αντικειμενική του έντελεια. Η δημιουργία είναι αγώνας ενάντια στην ύλη και την αναγκαιότητα. Όλες οι μεγάλες έκδηλεις καλλιέργειας φέρουν τη σφραγίδα αυτού του αγώνα. Αλλά η καλλιέργεια θέλει ν' αφήσει τον άνθρωπο μέσα σ' αυτόν έδω τον κόσμο, τον σέρνει με τις αξίες της και μ' όλες της πραγματώσεις. Και η δημιουργική φλόγα που είναι αναμμένη πίσω από την πρόσοψη της μένει σταματημένη μέσα στην υπερβατική της κίνηση. Όλο το πρόβλημα είναι να ξαίρουμε πώς είναι δυνατόν να περάσουμε απ' την όδο της αντικειμενικοποίησης σε κείνη της υπερβατικότητας. Ο πολιτισμός και η καλλιέργεια, δεν πρέπει να υποδουλώσουν τον άνθρωπο σε κείνο που βρίσκεται κάτω απ' αυτόν, αλλά να τον τραβήξουν προς εκείνο που βρίσκεται πάνω απ' αυτόν. Θάταν άνοητο ν' αρνηθούμε την καλλιέργεια και να ευχρηστούμε την έπαινοδο στην κατάσταση της προκαλλιέργειας, όπως θά ήταν άνοητο ν' αρνηθούμε την Κοινωνία και την Ιστορία, αλλά ενδιαφέρει πιο πολύ να λάβουμε υπ' όψη την αντινομία της καλλιέργειας και να αναγνωρίσουμε την ανάγκη ενός ανώτατου δικαστηρίου για να την κρίνουμε, όπως και την Κοινωνία και την Ιστορία. Στο έσωτερικό της καλλιέργειας υπάρχει ή δυνατότητα για ρήγματα και μεταμορφώσεις δημιουργικές, όπως το βλέπει κανείς λ. χ. στη νίκη του μουσικού στοιχείου, το πιο μεγάλο απ' όλες τις τέχνες, το μεγαλύτερο μέσα στη σκέψη και μέσα στη γνώση. Υπάρχει επίσης δυνατότητα για εξορμήσεις προς την ελευθερία και την αγάπη, μέσα στους κόλπους της ίδιας της κοινωνίας, όπως και δυνατότητα για υπέρβαση μέσα στον κόσμο της αντικειμενικοποίησης, για εισδυση της μετα-ιστορίας μέσα στην Ιστορία, στιγμών αιωνιότητας μέσα στο χρόνο. Αλλά η μαζική εξέλιξη της Ιστορίας, οι πάγιες και αποκρυσταλλωμένες παραδόσεις της καλλιέργειας, οι στατι-

ΕΛΛΕΙΨΗ ΗΘΟΥΣ

ΚΩΣΤΑ Δ. ΜΑΡΙΝΑΚΗ

Κάθε φορά που πιάνεις το έργο ενός καλλιτέχνη κι' ενός πνευματικού ανθρώπου, πρέπει να είσαι έτοιμος να προχωρήσεις πολύ σύντομα και σε μια καινούργια κι' αποφασιστική για τη γενικότερη τοποθέτησή του διαπίστωση. Στα συμπεράσματά σου για τη διαπίστωση αυτή θα οδηγηθείς απ' τον τρόπο που θ' αντιδράσει ο κρινόμενος στις κρίσεις σου αυτές, είτε ευνοϊκές είναι γι' αυτόν είτε μη.

Κρίνοντας τα έργα μερικων στα τελευταία Μακεδονικά Γράμματα είχα διαπιστώσει δυο βασικές αδυναμίες: την έλλειψη στοιχειώδους καλλιτεχνικής κι' αισθητικής προπαιδείας, που τους οδηγεί σε καταστρεπτικές για την πνευματική και καλλιτεχνική μας ζωή έκδηλεις (διαγωνισμοί - βραβεία) και τη στείρα λογοτεχνική και καλλιτεχνική τους απόδοση όπως εμφανίζεται στα λογοτεχνικά έργα τους (ποίηση - διήγημα - μυθιστόρημα). Στα ίδια περίπου συμπεράσματα είχε καταλήξει κι' ο κ. Π. Σπανδωνίδης γράφοντας στην Ποιητική Τέχνη.

Αυτά είναι πράγματα που κάθε πολιτισμένος και προπαρασκευασμένος για καλλιτεχνική και πνευματική ζωή άνθρωπος, τα δέχεται με άταραξία, σοβαρότητα και πρό παντός με καλοπιστία, όταν δεν έχει ούτε ένα δεδομένο που να τον οδηγήσει σε συμπέρασμα ότι αυτός που ασχολήθηκε με το έργο του είναι το λιγότερο κακόπιστος. Εκτός αν πρώτο και μόνο δεδομένο για την καλοπιστία ή την κακοπιστία της κρίσης ενός ανθρώπου είναι πάντα τα όσα λέει για το έργο μας. Δεν είναι όμως ήθικα παρακινδυνευμένο ένα τέτοιο συμπέρασμα; Γιατί θέλησαν μερικοί, από όσους με απόλυτη καλοπιστία και αντικειμενικότητα κρίθηκαν να καλύ-

κείς διοργανώσεις της κοινωνίας σημειώνουν τη νίκη της αντικειμενικοποίησης; Ο άνθρωπος ύφισταται τη γοητεία της υποδούλωσης χωρίς να το υπολογίζει και άπολαμβάνει τις ηδονές της. Είναι σκόλβος στις έπιστήμες και στις τέχνες. Ο ακαδημαϊσμός είναι ο αστυνόμος αυτής της υποδούλωσης, ο ακαδημαϊσμός, που είναι μια συνωμοσία οργανωμένη με σκοπό την συστηματική απόσβεση της δημιουργικής φλόγας, την πλήρη υποταγή της δημιουργικής προσωπικότητας στην κοινωνική ομάδα.

(Α' τ' Γαλλικό)

Γ. ΘΕΜΕΛΗ

ψουν τη δική τους αδυναμία με την αναπόδεικτη υπόθεση της μοχθηρίας, της κακοπιστίας και της ανικανότητας των άλλων;

Το πρόβλημα δεν είναι απλώς ζήτημα εγωισμού ούτε το καλύπτει ή δικαιολογία ενός παροδικού έρεθισμού και αλονισμού, που προέρχεται από μια φυσική και ήθικα συγχωρητή πολλές φορές στιγμιαία αντίδραση του ατόμου, που βλέπει πώς άλλοιως προβάλλει το έργο του στο χώρο των αντικειμενικών κρίσεων απ' ότι ο ίδιος το φαντάστηκε τόζησε και τό δημιούργησε σε ώρες, που μπορεί νάει πάντα ιερές για το άτομο που τις ζή, αλλά που γάνουν την αξία τους όταν οι αποδόσεις των ώρων αυτών δεν αξιολογηθούν ψυχρά είτε απ' το άτομο τό ίδιο, μεταβαλλόμενο σε αντικειμενικό κριτή των έργων του, είτε απ' την αντικειμενική κρίση των τρίτων.

Δεν άρνήθηκε ποτέ κανένας—εκτός απ' τους άργόσχολους των καφετειών και των πεζοδρομίων—τό σεβασμό στο μόχθο που καταβάλλει ο πνευματικός άνθρωπος κι' ο καλλιτέχνης και ή κρίση ακριβώς των αποτελεσμάτων του μόχθου αυτού—του έργου,—που είναι κι' αυτή μόχθος και έργο, άποτελεί καθήκον και ακριβή άμοιβή. Αν όμως ο μόχθος αυτός πάει στα χαμένα, αν οι ώρες αυτές σπαταλήθηκαν μάταια, αν τ' άποτέλεσμα που λέμε «έργο» δεν κλείνει μέσα του τίποτ' άλλο από σεβασμό προς τον μόχθο να σεβαστούμε και τό έργο; Στο έρώτημα τουτό άπαντων καταφατικά δυο κατηγορίες ανθρώπων: «Όσοι από άπλοϊκότητα μεταφέρουν στην τέχνη και στα γράμματα τη φιλανθρωπία κι' όσοι, σκόπιμα μπερδεύοντας ένεργεια κι' άποτέλεσμα, αξιούν έπιτακτικά για πληρωμή του μόχθου τους την όπωσδήποτε άναγνώριση του έργου των. Στους πρώτους, για να μεταχειριστώ μια έξυπνη φράση του Χάξλεϋ ανήκουν... «οι ήλικιωμένες κυρίες άμφοτέρων των φύλων», στους δεύτερους—κι' αυτοί είναι που μάς ενδιαφέρουν—περιλαμβάνονται όσοι, εκτός απ' την πνευματική και καλλιτεχνική ανεπάρκεια, έμφανίζουν κι' ανεπάρκειαν ήθους. Τέτοιοι ακριβώς είναι κι' όρισμένοι της... «σχολής Μορφών», που είτε διά ζωής, είτε γράφοντας οι ίδιοι, είτε στέλνοντας έντυπωσιακά μηνύματα κι' οδηγίες στην Αθήνα προσπάθησαι, θορυβημένοι οι ίδιοι, να θορυβήσουν κι' άλλους όμοιδαές τους, ότι τάχα καθυ-

βρίζεται τὸ ἔργο τους κί' ὅτι τοὺς γίνε-
ται κακόπιστη κριτικὴ καὶ νὰ βγάλουν
ἀκόμα κί' ἕνα καινούργιο κί' ἀξιόλογο
γιὰ τὴν ἐπιχειρηματικὴ του δεινότητα ἀ-
ξίωμα· πὼς δὲν ἔχουν τάχα δικαίωμα νὰ
κρίνουν ἕνα ἔργο, ποιητικὸ ἄς ποῦμε,
ὅσοι δὲν ἔγραψαν κί' αὐτοὶ κάτι πα-
ρόμοιο.

Αὐτὸ τὸ ἀξίωμα δὲν εἶναι ἀπλῶς ἀ-
φελές καὶ δὲν προδίδει μόνον ἄγνοια
στοιχειωδῶν πραγμάτων, ὅπως γιὰ πα-
ράδειγμα τὸ ὅτι ἡ κριτικὴ εἶναι μιὰ αὐ-
θυπόστατη δημιουργικὴ ἐργασία πού πολ-
λὲς φορές μάλιστα — ἐξαρτᾶται ἀπ' τὴν
ποιοτικὴν συμπτώσεως καὶ σχέσεις — ὑπε-
ρακοντίζει τὴ δυναμικότητα τοῦ κρινόμε-
νου ἔργου, ἀλλὰ καὶ προδίδει σκόπιμη περι-
φρόνηση πρὸς κάθε κρίση πού μπορεῖ νὰ
εἶναι προϊόν τιμίας κί' εὐσυνειδήτης προ-
σπάθειας αἰσθητικῆς ἑρμηνείας ἑνὸς ἔρ-
γου καὶ ποιοτικῆς του ἀξιολόγησος. "Ἐπει-
ταῦθ' ἀντιβαίνει νὰ διατυπώνεται κί' ἀπὸ
ἀνθρώπους πού ζοῦν σὲ μιὰ σφαῖρα ἀν-
θρώπινην ἴσως ἀλλὰ κακῶν κί' ἀξιοκα-
τάκριτων παραισθήσεων καὶ πού θέλουν
γινόμενοι μόνον κριτικοὶ τοῦ ἔργου τους,
νὰ καθιερώσουν ὅπωςδήποτε τὴν ἀξία
πού οἱ ἴδιοι ὥρισαν γι' αὐτὸ, τότε παίρ-
νει τὸ ἀξίωμα τοῦτο αὐτὴ περίπου τὴν
ἔννοια: «Γίνεκα ἐγὼ μασκαρᾶς, γίνε
πρῶτα κί' ἐσὺ κ' ὕστερα κρίνε τὸ μασκά-
ρεμά μου».

Αὐτὲς οἱ ἐκδηλώσεις εἶναι ἀκριβῶς
συνέπειες τῆς ἐλλειψῆς ἡθους, τῆς
ἀρετῆς ἐκείνης δηλαδή πού ἔχει τὸ πνευ-
ματικὸ ἄτομο νὰ προβάλλει κατὰ τέτοιο
τρόπο πρὸς τὸ κοινωνικὸ σύνολο ὥστε
νὰ προκαλεῖ τὸ σεβασμὸ τοῦτο δὲν εἶναι
μιὰ συνειδητὴ ὑποκειμενικὴ διάθεση πού
παίρνει ἀντικειμενικὴν ὑπόστασιν ὕστερα
ἀπὸ ἡθελήμενην ἐνέργειαν τοῦ ἀτόμου,
εἶναι μιὰ ρέουσα δύναμις πού ἀναβλύζει
— ὅπως καὶ κάθε ἀρετὴ — αὐθόρμητα ἀπ'
τὸ ἄτομο σὲ κάθε του ἐκδήλωσιν. Δὲν κα-
θορίζεται ποτέ ἀπ' τὴ δυναμικότητα τῶν
ἄλλων ἐκδηλώσεων τοῦ ἀτόμου οὔτε καὶ
καθορίζει τὴν εἰδικὴ ποιότητά τους, ὥστό-
σο ὅμως εἶναι στὸ βάθος ἡ πρωταρχικὴ
αἰτία πού θὰ καθορίσει τὴν ἡθικὴ ποιό-
τητα τοῦ ἀτόμου κί' ἐπομένως καὶ τῶν
ἐκδηλώσεών του καὶ τοῦ ἔργου του.

"Ἄς προχωρήσουμε ὅμως ἀναλυτικώ-
τερα: Ἡ αὐτογνωσία, ἡ σοφιστικότητα, ἡ
βαθειὰ ἐπίγνωση τῆς μοίρας καὶ τῆς εὐ-
θύνης τοῦ πνευματικοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ
καλλιτέχνη καὶ ἡ ἀποδοχὴ τοῦ δικαίω-
ματος τῶν ἄλλων νὰ κρίνουν καὶ ν' ἀξιο-
λογῶσιν τὸ ἔργο τους, εἶναι στοιχεῖα
πού συγκροτοῦν τὸ ἦθος αὐτό.

Τέτοιοι πνευματικοὶ ἄνθρωποι καὶ καλ-
λιτέχνες μὲ ἦθος κί' ὅταν ἀκόμα ἀγωνί-
ζονται «ἐπὶ ματαίῳ», γιὰ τὴν τοῦς λείπουν
οἱ δυνατότητες τῆς δημιουργίας εἶναι

τοῦλάχιστο συμπαθεῖς. Τὸ ἦθος τους αὐτὸ
ὀδηγεῖ στὴ συμπάθεια ἐκείνη ὅχι τοῦ ἔρ-
γου τους ἀλλὰ τῆς σεμνότητάς τους, ὅχι
τῆς πνευματικῆς ἢ καλλιτεχνικῆς τους
δημιουργίας ἀλλὰ τοῦ ἀτόμου τους. Πα-
σκίζουν μ' ἀθόρυβο μόχθο γιὰ τὰ ἱερά
κί' ἀχραντα, ἀναμοχλεύουν τὸν ὄνειρικὸ
κόσμο πού τοὺς ὑπόσχειται τὴν ἀλήθεια
τῆς τέχνης. Δὲν θὰ μπορέσουν ποτέ ἀπὸ
φυσικὴ ἀνθρώπινη ἀδυναμία νὰ μᾶς δώ-
σουν, ὅσο ἄγιες κί' ἂν εἶναι οἱ προθέσεις
τους, αὐτὸ πού πίστεψαν ὅτι θὰ μᾶς προσ-
φέρουν μ' ἀνυπόκριτη γενναιοδωρία. Τοὺς
ἀρνήθηκεν ὁ Θεὸς τὴν εὐλογία νὰ μπο-
ροῦν νὰ μετουσιώσουν τὴς μυστικῆς φω-
νῆς τῆς ψυχῆς τους σὲ ἔργο τέχνης. Ἡ
κρίση θὰ εἶναι σκληρὴ κί' ὀδυνηρὴ γιὰ
τὸ ἔργο τους. Ὁ σεβασμὸς θὰνε ἀπόλυ-
τος γιὰ τὸ ἄτομό τους.

Τί ἄλλο ὅμως θὰ μποροῦσε νὰ γίνε-
ι. Σ' αὐτὸν πού κρίνει δὲν ἐπιτρέπεται καμ-
μιὰ σύγχισιν καὶ κανένας συμβιβασμὸς.
Ἔχει τὴν ἴδιαν ἡθικὴν εὐθύνην μὲ τὸν συγ-
γραφέα τοῦ κρινόμενου ἔργου ὅπως ἔχει
καὶ τὴν ἴδια μ' αὐτὸν ἀποστολή: νὰ δη-
μιουργεῖ. Εἶναι γι' αὐτὸ ὑποχρεωμένος
νὰ βαδίσει περ' ἀπ' τὴς ἀνθρώπινες σχε-
τικότητες, περ' ἀπ' τὴς κοινωνικῆς συμ-
βατικότητας καὶ περ' ἀπ' τὴς ἀτομικῆς
συναίσθηματικῆς ἐπιδράσεις.

Φτάσαμε ὅμως κί' ὅλα ἐκεῖ πού ὀδη-
γεῖ πάντα ὁ δρόμος πού ἀκολουθεῖ ὁ
καλλιτέχνης κί' ὁ πνευματικὸς ἄνθρωπος
ὁ προικισμένος μὲ ἦθος. Δὲν ἦταν διό-
λου κουραστικὴ μιὰ τέτοια πορεία γιὰ τὴν
εἶναι φυσικὴ γιὰ ὅσους ἔμαθαν νὰ περ-
πατοῦν μόνον τοὺς κί' ὅχι καβαλλῶντας
πολύχρωμα παιδικὰ μπαλόνια.

Εἶναι σχεδὸν ἀπελπιστικὸ γιὰ τὴν στοι-
χειώδη πράγματα πρέπει κανένας κάθε
τόσο νὰ τὰ ἐπαναλαμβάνει, εἶναι ὅμως
ἀναγκαῖο, ὅταν πιστεύεις πὼς ἔστῳ καὶ
ἀργὰ κάποιος θὰ θελήσει νὰ ἰδῇ περ' ἀπ'
τὴς ἀτομικῆς του προθέσεις χωρὶς
νάχει μπροστὰ ἀνοιγμένο τὸ βιβλίον τῶν
στίχων του ἢ τοῦ ρομάντζου του πού
τόσο ἀγάπησε.

Δὲν ὑπάρχει ὅμως ἀμφιβολία πὼς με-
ρικοὶ θὰ συνεχίσουν νὰ ζοῦν κί' ὅταν
γράφουν κί' ὅταν δὲν γράφουν στὸν ἴδιο
φανταστικὸν κόσμον. Νὰ πιστεύουν πὼς οἱ
στίχοι καὶ τὰ πεζὰ πού ἀραδιάζουν εἶναι
μοναδικὰ. Πὼς ἡ κριτικὴ εἶναι δικαίωμα
τοῦ ἴδιου τοῦ γράφοντος ἢ τοῦ ἀποφα-
σισμένου νὰ κάνει ὁμαδικῆς ἀναγνωρί-
σεις ποιητῶν καὶ πεζογράφων. Νὰ δρα-
ματίζονται τὴν ἀθανασία τῆς δάφνης τῶν
ἐπαίνων καὶ τῶν βραβείων πού τοὺς μοι-
ράζει ὄρες ὄρες ἐκείνη ἡ κί' κυρία φιλανθρω-
πία ἀφοῦ συχνὰ ἔχει πρῶτα πλοῦσια
ἐλεήσει τὸν ἑαυτὸ της.

Καὶ ὅταν, διακριτικὰ βέβαια, ἀλλὰ μὲ
δικαιολογημένη αὐστηρότητα προσπαθεῖς

νὰ τοὺς ζυπνήσεις καὶ νὰ τοὺς συνεφέ-
ρεις, νὰ ἐξεγείρονται καὶ νὰ σοῦ θυμί-
ζουν μὲ τὰ λεγόμενά τους τὸν ὀποιοδή-
ποτε τρελλὸ πού ἐπιμένει νὰ σοῦ ζητάει
τὰ ντοκουμέντα τῆς τρέλλας του. Ἄλ-
λοῖμονο, ὅσα κί' ἂν τοὺς πείς δὲν πρό-

κεῖται νὰ σὲ καταλάβουν ποτέ. Τραγικὴ
ἢ μοῖρά τους. Δραματικὴ κί' ἀχαρῆ, ὥστό-
σο ὅμως ἀξία νὰ τὴν ἀποδεχτεῖς, ἢ δικὴ
σου μοῖρα.

ΚΩΣΤΑΣ Δ. ΜΑΡΙΝΑΚΗΣ

Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 2

ὕπολογισμούς. "Ἐτσι ἀπλᾶ μὲ μιὰ συνέπεια στὸν ἑαυτὸ του καὶ στὴ
συνείδησή του. Ὅλιγο θὰ τὸν ἀπασχολεῖ ἂν τὸ πνεῦμα του θὰ σταθεῖ
σάν ἀντίρροπο στὴς δυνάμεις τῆς βαναυσότητος, ἢ ἂν τὸ ἔργο του θάχει
μιὰν ἀποφασιστικὴν ἐπιρροὴν στὴ σύνθεσιν μιᾶς νέας ψυχολογίας ὁμαδικῶ-
τερης, πρὸς τὸ γενικὸν συμφέρον.

B.— Δὲ θέλω νὰ φαίνομαι ἀπαισιόδοξος, μὰ πολὺ φοβοῦμαι πὼς
μᾶς χωρίζει μεγάλη ἀπόστασις ὥς πού νὰ φτάσουμε σὲ τέτοια ἐπιτεύ-
γματα. Τὸ κοινὸν συμφέρον δὲν τὸ νιώθουν σήμερα οἱ λαοὶ οὔτε καὶ
μπροστὰ στὸν κίνδυνον. Ἴσια-Ἴσια πού τὸ αἶσθημα τοῦ κινδύνου ὀρθώ-
νει τοὺς λαοὺς τὸν ἕνα ἀπέναντι τοῦ ἄλλου. Ξεμακραίνουμε ὅμως. Ξε-
κινήσαμε ἀπὸ τὸ συγκεκριμένο περιστατικὸν καὶ φτάνουμε σὲ γενικεύ-
σεις.

A.— Τί σημασία ἔχει. Μήπως κί' αὐτὸ δὲν ἀποτελεῖ μιὰ μορφή
ζωῆς; Κάποιος στοχαστὴς εἶπε πὼς ζωὴ δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο ἀπὸ
κεῖνο πού ἕνας ἄνθρωπος σκέπτεται ὀλημερίς.

B.— Εἶμαι εὐχαριστημένος ὥστόσο πού σ' ἔκανα σήμερα ὁμιλητι-
κώτερο, ἀπὸ ἄλλες φορές.

A.— Ἄν αὐτὸ γιὰ σένα εἶναι εὐχαρίστησις, γιὰ μένα εἶναι μιὰ πε-
ρίπτωση πού ἰδιαίτερα μὲ ἀπασχολεῖ. Ἀποσπᾶται κανεὶς ἀπὸ τὸ κλίμα
τῆς γόνιμης οἰωπῆς, σκορπάει τὸν ἑαυτὸ του σ' ἐξομολογήσεις, σὲ δρα-
στηριότητες, πού βρίσκονται περ' ἀπὸ τὴς κύριες ἐπιδόσεις του. Ἀναλο-
γίζομαι κάποτε πὼς ἐκεῖνοι πού περισσότερο μιλοῦν συμβαίνει νὰ εἶναι
κ' ἐκεῖνοι πού λιγώτερο δημιουργοῦν. Κί' αὐτὸ εἶναι πού δὲν θέλω.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΔΕΛΙΟΣ

Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 4

πού γιεννιώντε μέσα στὴν ψυχὴ τοῦ
νέου ἀνθρώπου. Παίρνοντας μιὰ ἀ-
ληθινὴ θέσιν μέσα στὸν σύγχρονον πο-
λιτισμὸν ὁ νέος ἄνθρωπος πρέπει νὰ
πιστέψῃ πὼς παρ' ὅλα τὰ ἀντιαν-
θρώπινα ἐμπόδια τῆς ἐποχῆς μας,
ἢ ψυχὴ του καὶ οἱ ὑπέρτατες δυνά-
μεις τῆς συνείδησος θὰ εἶναι ἐκεῖ-

νες πού πάντα θὰ διαμορφώνουν
καὶ θὰ πλάθουν τὴ ζωὴ. Ἄς πιστέ-
ψῃ λοιπὸν μ' ὅλη τὴ δυνάμη του στίς
αἰώνιες αὐτὲς καὶ ἀκατάλυτες ἀξίες
τοῦ ἀνθρώπου. Χωρὶς τὴν πίστη στὸν
ἄνθρωπον ὁ πολιτισμὸς μας θὰ ἀφα-
νισθῇ.

Ν. ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ

ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Γ. ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗ: «Τραγούδια της αὐγῆς»
(ποιήματα)

Πολύ γνωστά πράγματα. Από τὰ 1:35 τὴν ποιητικὴ δημιουργία στὴ χώρα μας τὴ διευθύνει ἡ νέα, ἢ, ὅπως τὴ λένε, ἡ «μοντέρνα» ἀντίληψη. Ἡ νέα ποίηση ἀποτελεῖ τὸ κοινὸ σημεῖο, ὅπου διασταυρῶνται μυστικές, μεταφυσικές, φροῦδικές, ὑπαρξιστικές καὶ πριμιτιβιστικές ἐπιδράσεις μὲ κεντρικὸ αἷτημα τὴν ἐκστασιακὴ κατάργηση τῶν ὄρων ἀνάμεσα στὸ Ἔγω καὶ τὸν Κόσμο καὶ τὴν ἀσκηση τῆς καλλιτεχνικῆς πειθοῦς μὲ στοιχεῖα μαγικά, ἐξωλογικά. Καὶ ἡ διπολικότητα αὐτῆ τῆς νέας ἀντίληψης τελικὰ αἰρεται μόνον μέσα στὴν ἀποκατάσταση ἑνὸς ἀρχέγονου χώρου, ὅπου ἀπουσιάζει ἐκεῖνο, πὸ ἔφερε τὴ διάσπαση, ἡ νόηση, ἡ γνώση.

Τώρα ὅλοι—ἢ σχεδὸν—οἱ ποιηταὶ μας τεῖνουν στὴ δημιουργικὴ πράξη τῆς «ἀναλογικῆς μαγείας», δηλ. ζητοῦν μὲ τὴν Τέχνη νὰ προκαλέσουν ἕνα φαινόμενο ὁμοιο μὲ κείνη τὴν ἀρχέγονη φάση Ζωῆς, τὴν ὁποία παρουσίαζε ἡ ἀδιαίρετη καὶ ἐνιαία πρωταρχικὴ ὑπαρξῆς τοῦ κόσμου, πὸ ἐκεῖ μέσα κίβλας ὁ ἄνθρωπος δὲν ἦταν κάτι ἄλλο ἀπὸ ἕνα «στοιχεῖο» ἀνάμεσα στ' ἄλλα στοιχεῖα. Οἱ Εὐρωπαῖοι, συμβολιστές, πουρίστες ὑπερρεαλιστές αὐτὸ τὸ ἀπιαστὸ πούλι κυνηγοῦν. Εἶναι τώρα 50 ἢ 60 χρόνια. Καὶ στὴν Ἑλλάδα οἱ ἀντίπαλοι ὑπῆρξαν ἔντονοι.

Ὁ κ. Σφακιανάκης μὲ τὴν τελευταία ποιητικὴ συλλογὴ του, κάτοχος τῶν μυστικῶν τῆς μαγικῆς ποίησης, μᾶς ἀνακαλεῖ μὲ κάθε ποίημά του στὴν αἴσθηση τῆς πλέριας καὶ ἀδιαίρετης ὑπαρξῆς, ἔτσι καθὼς στέκεται ὄχι μπροστά, ἀλλὰ μέσα στὴν καρδιὰ τοῦ Μεγάλου Ὑπαίθρου. Ἡ αἴσθηση αὐτὴ προκαλεῖται μὲ μιά ἀλλεπάλληλη καὶ πλούσια διαδοχὴ μελετημένων καὶ ἐντυπωτικῶν ἀποχρώσεων, ἢτοι μυθικῶν συλλήψεων κλεισμένων σὲ μιά εἰκόνα καὶ μ' ἕνα τρόπο ἀκόμα, ὥστε ὅλα νὰ προσφέρονται στὴν πρωταρχικὴ τους ὑπόσταση: ὁ οὐρανός, ἡ γῆ, τὰ δέντρα καὶ τὰ πουλιά, ὁ ἄνεμος καὶ τὰ νερά... Ἀλλὰ τὰ μουσικὰ κύματα τῶν ἀποχρώσεων αὐτῶν—καὶ ἐδῶ εἶναι τὸ ἰδιαίτερο—παρουσιάζουν πολὺ συχνὰ μιά πόλωση, μιά συγχώνευση τῶν ἀντιθέσεων πὸ εἶναι ἡ σύστοιχη παρουσία τοῦ φυσικοῦ στοιχείου καὶ τοῦ ἀνθρώπινου. Συχνὰ λές καὶ κάθε κλωνράκι χρωμα-

τικῆς μυθικῆς ἀπόδοσης ἔχει δυὸ μίσχους, πὸ ξικινοῦν ἀπὸ τὴν ἴδια ρίζα.

Ζωγραφιστὰ πουλιὰ σε λεμονιάς κλω-
[νὰρι οἱ πόθοι μου
ἢ πράσινη σημαία τῆς ἄσπρης αὐγῆς
πλαταγίζει, πλαταγίζει τὸ μεθύσι
[μου στὴ θάλασσα

ἀκοῦν τὴ μουσικὴ τῶν μαλλιῶν
[σοο μὲ τὸν ἄνεμο
ὅταν ἡ καρδιά σου κοιτάζει τὸ
[βουνό
καὶ πιάνονται χρυσοὶ χαρταετοὶ τὸ
[μεσημέρι τοῦ ὕπνου σου
μὲ τρία κλειδιά θ' ἀνοίξω ἐγὼ τὴ
[συμφωνία τῆς χαρᾶς....

Αὐτὸ εἶναι μιά ἀρχή, ἕνα καινούργιο ξεκίνημα, πὸ προοιωνίζεται μιά ἀνανέωση. Ἢδη, γενικά, στὰ ποιήματα τῆς συλλογῆς ὑπάρχει τὸ ἀνθρώπινο ἔστω καὶ ἀφομοιωμένο, ὑποταγμένο, διαλυμένο μέσα στὸ φυσικὸ. Εἶναι πολῦτιμο αὐτὸ τὸ μήνυμα. Γιατὶ ἀνοίγει ἕνα παράθυρο πρὸς τὴν ἀνθρώπινη συγκίνηση.

Ὁ κ. Σφακιανάκης ἔχει προσοικειωθῆ τὰ ἐκφραστικὰ μέσα τῆς μοντέρνας ποίησης. Συχνὰ ἕνα ποίημά του εἶναι μιά μουσικὴ παράθεση μυθικῶν ἀποχρώσεων. Πάντοτε οἱ εἰκόνες του ἀρνοῦνται τὴν πλαστικὴ περιγραφή καὶ εἶτε κλείουν μιά μεταφορὰ, πὸ ἐγγίζει ἰά ὄρια τῆς «κατάχρησής».

— Στὸν κάβο ὁ ὕπνος ἔπλασε τὰ πιό-
[ἀκριβὰ του ὄνειρα
— τείχος λησοσύνης τὸ φῶς
— ὅταν ὁ ὕπνος μου δὲν εἶχε ἀκρο-
[γιαλί
— πὼς τραγουδοῦσαν οἱ δεμένοι καρ-
[ποῖ σου

εἶτε ἀπλώνονται σ' ἕνα μῦθο:

— Ὅταν ὁ ἄνεμος τῆς δύσης ἔβαλε
[τὸ χέρι του στὸ στήθος τῶν βουνῶν
— στὴν πληγὴ σου φύτρωσαν γαρύ-
[φαλα
στὴ γέυση τῆς ἀναμονῆς σου φύλ-
[λα φθινοπώρου

— τὸ κοντάρι τοῦ Ἰουλίου χτύπησε
[στὸ στήθος τῆς θάλασσα

— ... ἂν θές νὰ μὲ μιλήσεις
κοίταξε πὼς ἀνοίγει ἕνα γαρύφαλο
ἂν θές νὰ μ' ἀγαπήσεις
ἄκουσε πὼς λαλεῖ ἕνα πουλί.

Ἡ σύνδεση τῶν λέξεων εἶναι συντακτικὴ, ἢ σύνθεση τῶν εἰκόνων μαγικὴ: Ζεστὴ καὶ χαρούμενη ἔφθασες ἀπὸ τὸ βάθος τῆς πρωϊνῆς φωτιᾶς ὅταν τὰ πουλιὰ κλαῖδουσαν στὴν [παλάμη τοῦ Θεοῦ ντυμένη μὲ τὰ φτερά τοῦ ἀνέμου στεφανωμένη μὲ τ' ἀγκάθια τοῦ πό-
[θου σου.

Ὁ κ. Σφακιανάκης εἶναι ἕνας δεξιό- τέχνης τῶν λυρικῶν εἰκόνων, ἕνας imagiste ἄγνός, πὸ δὲν ἐνωτίζεται τίποτε ἀπὸ τὸ ἡχητικὸ νόημα τῶν φθονγγικῶν συνδυασμῶν. Ἐχει μιά φαντασία πλαστικὴ, πὸ ὅμως πολέμησε καὶ εὐτύχησε νὰ νικηθεῖ ἀπὸ τὴν δραματικὴ φαντασία. Μέσα στὶς διαθλάσεις τῶν εἰκόνων τοῦ ἀντιφεγγίζει ἡ ἐκστατικὴ χαρὰ ἀπὸ τὴν παρουσία τοῦ Μεγάλου Ὑπαίθρου μὲ ἀρχέγονα στοιχεῖα τὰ νερά, τὸ φῶς, τὰ βουνὰ καὶ τὰ δάση, τὴν ἀγαπημένη μορφή, πὸ δὲν ἀποσπάσθηκε ὅμως ἀκόμα ἀπὸ τὴν κυρίαρχη φύση. Ὅπως κάποια μισοτελειωμένα ἀρχαῖα ἀγάλματα... Ὅμως ἕνα ἀρχέγονο στοιχεῖο τῆς φύσης, οἱ ψίθυροι, οἱ μυστικοὶ τῆς ἡχοῖ, δὲ βρῆκαν τὸν ὑποφῆτη τους καὶ τὴν ἀνταπόκρισή τους στὴ σύσταση τοῦ λυρικοῦ μῦθου.

Ἀλλὰ τὴν ἄδολη αὐτὴ ποίηση θὰ ἤθελα νὰ τὴν αἰσθάνουμαι λιχνιζόμενη ἀπὸ ἕνα ἐρώτημα, παλλόμενη ἀπὸ μιά ἀγωνία. Ὁ κ. Σφακιανάκης γιατί δὲν ἀποδέσμευσε ἐκεῖ μέσα τὸν ἐσώτερο ἑαυτὸ του; Στὴν ποίηση, ὅπως σὲ κάθε δημιουργία ἢ ὀρθοδοξία εἶναι στοιχεῖο ἀκινήσιος.

ΠΕΤΡΟΣ ΣΠΑΝΔΩΝΙΔΗΣ

ΜΠΑΜΠΗ ΝΙΝΤΑ: «Ἡ Δωδέκατη ὀμιλία»
(ποιήματα, Θεσσαλονίκη)

Μέσα στὴν διαπάλη τῶν τάσεων αὐτῆς πὸ προσέχη τὸ ὕψος καὶ θεωρεῖ γιὰ δύναμη ἀκαταμάχητη τὴν φόρμα στὸ γραπτὸ λόγο καὶ τῆς ἄλλης πὸ ζητᾶ πάντοτε νέα ἔκφραση καὶ ὑποστηρίζει φαντακὰ μόνον τὰ δικαιώματα τῆς φαντασίας καὶ προτιμᾶ τὸ περιεχόμενο καὶ ὄχι τὸ ὕψος, ὥστε τὰ δημιουργήματά της τὰ πλούσια σὲ λεπτομέρειες, ἀλλὰ πάντοτε ἀτέλειωτα σὰν ἕνα ἀρμονικὸ ὄργανικὸ σύνολο, νὰ παρουσιάζονται φαινομενικὰ κακογραμμένα καὶ δυσανάγνωστα, ἢ ἐμ-

φάνιση ὀρισμένων νέων ποιητῶν μας ν' ἀκολουθοῦν τὸ ὕψος καὶ τὴν τεχντροπία δημιουργῶν δοκιμασμένης ἀντοχῆς καὶ πείρας, σὰν συνέχεια παράδοσης, εἶναι ἕνα παρήγορο καὶ ἐνθαρρυντικὸ σημεῖο γιὰ μιά ὁμαλὴ καὶ φυσιολογικὴ ἐξέλιξη στὴν λογοτεχνία μας γενικά.

Τὴ τελευταία αὐτὴ ποιητικὴ συλλογὴ τοῦ κ. Νίντα τὴν βλέπω σὰν προσπάθεια γι' αὐτὸν τὸν σκοπὸν.

Ὁ Σαλονικιὸς αὐτὸς ποιητὴς στὰ ποιήματα τῆς συλλογῆς του αὐτῆς μᾶς δίνει δείγμα ἄριστο τῆς τεχντροπίας τοῦ Καβάφη, τοῦ ποιητῆ πὸ παρουσίασε τὸν στίχο γυμνὸ, λιτὸ, χωρὶς διάκοσμο καὶ στολίδια καὶ τὸν ποιητικὸ λόγο γενικά χωρὶς τὴν μεγάλη του στολή!

Καὶ ποῖος μπορεῖ ν' ἀρνηθῆ σήμερα, ὅτι δὲν ἔχει πεθάνῃ ἡ εὐφράδεια στὴν ποίηση, ὅταν οἱ λέξεις οἱ «ποιητικῆς» πὸ τὴν συνέθεταν σὰν ψηφίδες πολύχρωμες καὶ ζωηρόχρωμες ἔχασαν τὴν ἀγνότητα καὶ τὴν γοητεία τους; Οἱ ποιηταὶ πὸ ἔχουν συναίσθηση τῆς ἀποστολῆς τῶν τεῖνουν νὰ ἐκφράσουν τὰ συναισθηματὰ τους μὲ τὰ ἀπαραίτητα μόνον λόγια Πολὺ δὲ σωστὰ καὶ ψυχολογημένα λέγεται, πὼς οἱ ποιηταὶ σήμερα φεβούν- ται πιά τὴν παγίδα τῆς εὐγλωττίας, τὸ «ποιητικόν».

Τὴν θέληση, τὴν οὐσία τὴν δημιουργικὴ τοῦ φαινομένου αὐτοῦ τὴν βλέπουμε ξεκαθαρισμένη πρακτικὴ καὶ ἐφαρμόσιμη στὸ ἔργο ἑνὸς μονάχα ποιητῆ μας, τοῦ Καβάφη.

Ἔτσι ὁ Καβάφης ξεχωρίζει δλότελα ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Ὁ ἀπομονωμένος καὶ ἰδιορρυθμὸς αὐτὸς κάτοικος τῆς γερασμένης καὶ κουρασμένης μὲ τὸ μεγάλο καὶ πολυτάραχο παρελθόν Ἀλεξάνδρειας, πὸ ζηλότυπα διατηροῦν τὴν πλὴ ὁμορφὴ στάση τῆς ἀνάπαυσης τῆς ἐξάντλησης τῆς ἑλληνικῆς δραστηριότητος καὶ κρατεῖ φωτισμένη μὲ κερὰ ἀπὸ σταχτοχρωμὴ λγδα τῆς ζωῆς, τὴν συνέχεια τῆς ἱστορικῆς παράδοσής της, ἐπειδὴ γνωρίζει καλὰ αὐτὸ, πὼς τὸ ξανάνοιωμα εἶναι συγχρόνως καὶ ἕνα τέλος, χρησιμοποιεῖ ὄλο αὐτὸ τὸ κληρονομικὸ βάρος πὸ εἶναι ἕνα ἀμάλγαμα φαντασμάτων καὶ πραγματικότητων ἱστορικῶν γιὰ νὰ δημιουργήσῃ μὲ τὴν γνήσια σφραγίδα τῆς ἀσύμμετρης προσωπικότητός του.

Σήμερα πὸ τὸ μεγαλύτερο μέρος τῶν ποιητῶν μας βρίσκεται σ' ἕνα στάδιο ἀναζήτησης καὶ κάνει ἀναγνωριστικὲς καὶ προπαρασκευαστικὲς κινήσεις στὸν ποιητικὸ χῶρο, τὰ φωτεινὰ παραδείγματα δημιουργῶν εἶναι ἐπιβεβλημένα ἔτσι μοῦ φαίνεται πὼς εἶναι κάπως δικαιολογημένα τὰ παραπάνω πὸ παρέθεσα γιὰ τὸν ποιητὴ Καβάφη.

Ἀλλὰ αὐτὰ δικαιολογοῦνται ἐπίσης

και από την διαπίστωση, ότι ο κ. Νίντας ασφαλώς ακολουθεί την τεχντροπία του Καβάφη, ή έθελημενη πεζολογία του είναι γνήσια Καβφική απομίμηση. Την μίμηση όμως αυτή δεν θέλω να την χαρακτηρίσω σκλαβιά, αλλά σαν πάτημα σε γερό σανίδι της τεχνικής του, για να έκφρασθώ πεζά, και ή αντίληψη δύναμης για το δέσιμο ένα καρπού μιας ευγενικής προσπάθειας για μια καθαρή προσωπική δημιουργία.

Η τελευταία ποιητική συλλογή του κ. Νίντα σαν ποιητικό κατάστιχο έχει ένα σπουδαίο ενεργητικό. Έντύπωση με μαρμαρυγές ξαφνιάσματος κάνει αμέσως το ποίημά του «Ατόλογος ή η Δωδέκατη Όμιλία» όπου γύρω από ένα καρπού «έγώ» συμπλέκονται με τάσεις έπιβολής και επικράτησης ξεχωριστά, της σάτυρας διαποικιλμένης με μια πομπώδη και φανταχτερή και κόυφα αίσιοδοξία ή του στεγνού και βασανιστικού πεσιμισμού, μέσα πλούσιο διάκοσμο έναλλαγών δραματικών στοιχείων, αλλά ταυτοχρόνως και κομωδίας που παρουσιάζουν ένα σπρώξιμο και κατακύλισμα μοιραίο προς το άδυσώπητο πεπρωμένο, συνάμα δε και ένα λουτρό και πνίξιμο μέσα σε μια κούπα, όπου αναβλύζει μια απέραντη χαρά της ζωής, άφου πρώτα γέμισε από ποτάμια δάκρυα άνωφελους μετανοίας. Το ποίημα αυτό για περίγραμμα έχει μια γνήσια έσωτερικότητα το χαρακτηρίζει δε έντονα μια κομψή και άφογη πινελιά θέλησης της ζωής.

Επίσης όμορφο με μια ειδωλολατρική ξενοιασία είναι και το ποίημα «Μέχρι θανάτου» σ' αυτό καταπιάνεται με το πιο λεπτό και ουσιαδών χαρακτηρισμό της αγάπης, την άφθονία. Για να δρέψης σαν έραστής τυχερός την λημοσύνη όλων των δυστυχιών και την ικανοποίηση και γεύση όλων των τρελλών πόθων έπρεπε να πιάς στον κομψό και σαν άερινο παιχνιδισμα, λευκό ναό της Αφροδίτης, τον κρυμένο μέσα σε ροδοδάφνες και με το φως του όλόγειομο φεγγαριού, που το μεθούν τα άρώματα και τα μάγια μιας όλο φρίκιαση ήδονης άνοιξιάτικης νύχτας, πυθάρι γεμάτο με μέλι ξανθό σαν άτοφιο χρυσάφι και λευκά περιστέρια που οι κερδούλες τους σκιρτούν χαρωπά και φοβισμένα. Έτσι μπορεί μονάχα να σου είναι ευμενης ή Μεγάλη Θεά με την θαυματουργή της ζώνη και θα σου χάριζε σαν καλό πιστό της, την γλυκειά και ροδόχρωμη κόλαση της αγάπης την άπαλλαγμένη από βασανιστήρια και τύψεις.

Ο κ. Νίντας με την συμπάθειά του αυτή προς την τεχντροπία του Άλεξανδρινού ποιητή προσφέρει συνειδητά το λι-

θάρι του για μια γνήσια και πραγματική στερεότητα της σύγχρονης ελληνικής ποίησης.

Μ. Ν. ΤΣΙΑΜΗ: «Νυχτερινά Ύστερόγραφα» (Αθήνα, ποιήματα)

Διαβάζοντας τους στίχους του κ. Τσιάμη ανεπάντα σχεδόν ήρθε στην σκέψη μου ο άφορισμός του Γκομπινώ: «Στον κόσμο υπάρχει ο έρωτος, έπειτα ή δουλειά και έπειτα τίποτα...» Για την σκέψη μου αυτή δεν θέλω να σκεφθώ τίποτε. Γεγονός είναι μονάχα πως όταν μιλά κανείς για τον έρωτα σχεδόν πάντοτε κάτι λέγει, αν βέβαια δεν είναι αυτά μια χονδροκομμένη και βγρετή κοινοτυπία.

Η συλλογή ποιημάτων «Νυχτερινά Ύστερόγραφα» διμυεί για τον έρωτα, μ' ένα τρόπο που δίνει την έντυπωση μιας νέας παραλλαγής του ίδιου ταυτόσημου και στερεότυπου φαινομένου. Τονίζει ώρισμα υλικά κέντρα της ανθρωπίνης ύπαρξης με τα όποια αντίλει την δροσιά της φύσης και το μυστικό της πλάσης που λέγεται έρωτας.

Μ' άλλα λόγια τραγουδά με μια λατρεία φειχιστού όλες τις γλυκές κερήθρες του έρωτα: Τα χέρια, τα ματια, τα χείλη, αλλά και πάνω απ' αυτά την σιωπή την μυστηριώδη αυτή γλώσσα του γνήσιου έρωτα.

Τούτο πιθανόν να δίνει την έντυπωση, ότι στον ποιητή αυτόν ξέχωρα από την παθητικότητα και την συγκινητικότητα του υπάρχει μια καταθλιπτική διάθεση «άναλυτου» μπρός στο φαινόμενο που λέγεται έρωτας.

Η διαπίστωση αυτή ασφαλώς θα έμφανιση μέσα στα ποιήματα του κ. Τσιάμη πλήθος στοιχείων νόησης και στεγνού έγκεφαλισμού, που με την μέθοδο της εξήγησης σκοτώνει ότι ζωντανό, ευαίσθητο και με ικμάδα υπάρχει στην τέχνη.

Αυτό όμως εν μέρει πρέπει να το άποκλείσουμε, διότι δεν βλέπουμε να ξεκινά σαν άφετηρία από απολιθωμένα γνωστά δεδομένα, αλλά τουναντίον, ή όλη άτμόσφαιρα των ποιημάτων του είναι πλημμυρισμένη από ένα άπαλό και ήμερο «άγνωστο» δηλ. από ουσία της πηγής της τέχνης. Τα ποιήματα του κ. Τσιάμη χωρίς να έχουν την γοητεία του νέου, δίνουν όμως την άστάθμητη εκείνη χαρά, που δοκιμάζουμε όταν ανακαλύπτουμε, ότι ένα γνωστό πράγμα στα χέρια μας έχει και άλλη όψη που μας διέφυγε.

ΣΤ. ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

ΑΚΟΜΗ ΜΙΑ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ

Η επανέκδοσή μας είναι ακόμη μια προσπάθεια άδολη και άνιδιοτελής, για να έχη και ή έδω πνευματική παραγωγή και δραστηριότητα, ένα έλεύθερο και μακριά από μισαλλοδοξίες και «μοσχοαναθρεμμένους» φανατισμούς βήμα, και έντυπο λόγο γενικά.

Την προσπάθειά μας αυτήν έχομε καθήκον, όπως το έκαναμε και στο παρελθόν, να την υποστηρίξουμε και ν' άγωνισθούμε γι' αυτήν σθεναρά και με πίστη.

Το βραχυχρόνιο σταμάτημα της έκδοσής μας, για λόγους τελείως ανεξάρτητους της θέλησής μας, που μας επέβαλαν οικονομικές αντίξοότητες, σήμερα γίνεται άφορη να διαπιστώσουμε με περισσή ίσως άπαισιοδοξία μια στυγνή μορφή άποτελμάτωσης της ήδη φτωχής και άναιμικής πνευματικής ζωής της Θεσσαλονίκης.

Πρώτη συνέπεια, έπειτα από την άναγκαστική μας άπουσία, είναι ή δημιουργία ενός στενόκαρδου και άλαζονικού πνευματικού μονοπωλίου για την κατάκτηση της πνευματικής μας ζωής, από ανθρώπους όμολογούμε μ' εξαιρετικές ικανότητες οργανωτών (μάντζερς) ποικιλονόμων θεαμάτων και θορύβων, που ξεκινούν ίσως από πολύ καλή προαίρεση, αλλά πούδυστυχώς άποδεικνύονται ξένοι και άνδεις προς την ευπάθεια και ευαισθησία του κλίματος της πνευματικής μας εκδήλωσης και γενικά ζωής, που είναι προπαντός, έστω και σε περιορισμένο τομέα, ζήτημα κατ' ουσία της περιφρούρησης και προαγωγής της ανθρωπίνης ύπαρξης και αξιοπρέπειας.

Το θλιβερό αυτό φαινόμενο της πνευματικής καηλείας μας όπλίζει με θάρος και άγωνιστική διάθεση και προβάλλει μπροστά μας ένα μεγάλο σκοπό και καθήκον, το κτύπημα της άταξίας και άσυδοσίας στα πνευματικά μας ζητήματα.

Η ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣΤΙΑ ΚΑΙ Η ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

Η 8η Φεβρουαρίου πρέπει να σημειωθεί σαν ένας σταθμός στην πνευματική ή έκπολιτιστική ζωή της Θεσσαλονίκης και της Μακεδονίας: Ο Βασιλεύς έθεσε τον θεμέλιο λίθο του Μεγάρου της «Εταιρείας Μακεδονικών Σπουδών». Το γεγονός αυτό άποτελεί όχι μόνον λαμπρό έπιστέγασμα άκούραστης πνευματικής

και έθνικής δράσης της Έταιρείας μα και άπαρχή ευρύτατων έκπολιτιστικών προσπάθειών.

Η Έταιρεία που ιδρύθηκε το 1939 καθορίζει στο άρθρο 2 του καταστατικού τους σκοπούς της: «Έρευνα παντός θέματος άφορώντος εις τον Μακεδονικόν λαόν και την Μακεδονικην χώραν, ειδικωτερον δε περισυλλογή, καταγραφή, διατήρησης, μελέτη και δημοσίευσις γλωσσικού, λαογραφικού, ιστορικού, άρχαιολογικού ύλικού και λαϊκής τέχνης».

Από τότε ή δράση της «Εταιρείας Μακεδονικών Σπουδών» τόσο κατά την προπολεμική όσο και κατά την κατοχική και μεταπολεμική έποχή άποτελει από πνευματική και έθνική άποψη μια από τις ουσιαστικώτερες και γονιμώτερες προσφορές όχι μόνον για την Μακεδονία μα και για όλόκληρο το έθνος.

Με τις σημαντικώτατες εκδόσεις της, όπου άνάμεσα στ' άλλα συγκαταλέγονται: Ι. Βασδραβέλλη: «Οι Μακεδόνες εις τους ύπερ άνεξαρτησίας άγώνας», Στ. Κυριακίδη: «Τά βόρεια έθνολογικά όρια του Έλληνισμού», Ι. Παπασταύρου: «Η συμβολή της Βορείου Ελλάδος εις τον άρχαίον Έλληνικόν Πολιτισμόν», Αθ. Χρυσόχοου: «Οι βόρειες έπαρχίες της Ελλάδος και οι βουλγαρικές βλέψεις», κ. ά, με τις συχνές διαλέξεις στις κυριώτερες Μακεδονικές πόλεις καθώς και με την ίδρυση σ' αυτές ύποκαταστημάτων της Έταιρείας, άποκάλυψε και κατοχύρωσε ιστορικά την άποφασιστική μ' άγνωστη και παραγνωρισμένη ως τα τελευταία συμβολή του Μακεδονικού Έλληνισμού στην διαμόρφωση της ιστορικής πορείας του Έθνους μας, κατέδειξε με άδιάσειστη έπιστημονική άντικειμενικότητα την οργανική ένότητα της Μακεδονίας με τον κορμό του όλου Έθνους και πιο πέρα άρχισε να ζωογονή την πίστη του Μακεδονικού Έλληνισμού στην άφθαρτη ζωηρότητά του και στην ιστορικά και πνευματικά πανελλήνια αξία του.

Με τη θεμελίωση της «Αριστοτελείου Πνευματικής Έστίας», που θα περιλαμβάνει αίθουσες διαλέξεων, Λαϊκό Πανεπιστήμιο, Μακεδονική Βιβλιοθήκη, Αρχείο Μακεδονίας, Λαογραφικό, Ιστορικό και Γεωλογικό Μουσείο Μακεδονίας κτλ., ή Έταιρεία Μακεδονικών Σπουδών άνοίγει νέους ευρύτατους όρίζοντες στη πνευματική, έκπολιτιστική κι' έθνική της δράση και τείνει άποβή ο σημαντικώτερος παράγων της πνευματικής άνώψωσης του Μακεδονικού Έλληνισμού.

Η Ιστορία του τόπου μας θα καταγράψη σε ξεχωριστή θέση την «Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών και τους αξίους ιδρυτές της.

ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ

Ἡ ἴδρυση σοβαροῦ καὶ καλλιεργημένου Θεάτρου, ἀντάξιου τοῦ πνευματικοῦ κέντρου τῆς Βορείου Ἑλλάδος, ἐξακολουθεῖ ν' ἀποτελεῖ ἄλυτο πρόβλημα, παρ' ὅλες τὶς προσπάθειες ποὺ καταβλήθηκαν κατὰ καιροὺς ἀπὸ πολλὰς πλευρὰς. καὶ τὴν διψᾷ, τὴν ἀγάπη καὶ κατανόηση ποὺ ἔδειξε καὶ δείχνει πρὸς τὸ Θέατρο τὸ κοινὸ τῆς πόλης μας κάθε φορὰ ποὺ οἱ σοβαροὶ ἀρμόδιοι τοῦ Κέντρου ἀποφασίζουν, ἔπειτα ἀπὸ πολλὰς συζητήσεις καὶ κωλυσιεργίες νὰ στείλουν ὡς ἐδῶ κλοβωμένα τμήματα τοῦ Κρατικοῦ Θεάτρου. Τὰ αἷτια τῆς κατὰστασης αὐτῆς εἶναι βέβαια πολλὰ καὶ τὸ περιοδικὸ μας θ' ἀσχοληθῆ μ' αὐτὰ εἰδικὰ κι' ἐκτενέστερα.

Ὅμως στὸ σημερινὸ μας σημεῖωμα θὰ θέλαμε νὰ τονίσουμε πὼς ἡ Θεσπνίκη εἶναι σὲ θέση νὰ λύσῃ τὸ πρόβλημα αὐτὸ μὲ δικὸ τῆς ἔμφυχο καὶ ἄψυχο ὕλικὸ καὶ πὼς πρὸς αὐτὴν τὴν κατεύθυνση πρέπει νὰ στραφοῦν οἱ προσπάθειες ὧσων πραγματικὰ ποθοῦν κ' ἐργάζονται γι' αὐτὴν τὴν ἴδρυση Θεάτρου στὴν πόλη μας.

Τὰ δεδομένα ὑπάρχουν καὶ μᾶς δόθηκε ἡ εὐκαιρία νὰ τὰ ἐκτιμήσουμε. Πρὶν μῆνες, ὅπως καὶ πρὶν λίγο καιρὸ μὲ τὸ ἀνέβασμα στὸ «Βασιλικὸ θέατρο» τοῦ ἔργου «Τιμόνι στὸν Ἐρωτα», ὁ γνωστὸς σκηνοθέτης κ. Γ. Τριανταφυλλίδης, μᾶς ἔδειξε, τί μπορεί νὰ δώσῃ κανεὶς, ἔστω καὶ μ' ἐρασιτέχνες, μὲ ἀκούραστη κι' εὐσυνείδητη προσπάθεια, ὅταν αὐτὴ πηγάζει ἀπὸ μιὰ βαθειὰ λατρεία πρὸς τὴν Τέχνη. Τὸ ὄλο ἀνέβασμα τοῦ ἔργου μαρτυροῦσε τόσο λεπτὴ κατανόηση, κι' οἱ νεαροὶ ἐρασιτέχνες ἔδειξαν τέτοια σκηνικὴ ἀγωγή καὶ τόσο ζωντανὰ πλαστικὴ ἀπόδοση, ὥστε νὰ μὴ διστάζης νὰ συγκρίνης τὴν ὅλη παράσταση μὲ μιὰ καλὴ ἐπαγγελματικὴ.

Παραδείγματα σὰν κι' αὐτὰ καὶ προσπάθειες θετικῆς, μὲσα στὰ πλαίσια καλῶς ἐννοούμενης τέχνης, δὲν πρέπει νὰ μᾶς ξεφεύγουν, τουναντίον ὅσοι ἀσχολοῦνται μὲ τὸ ζήτημα τῆς ἴδρυσης θεάτρου στὴν πόλη μας ὀφείλουν νὰ τὶς προσέξουν, κι' ἀντὶ νὰ πελαγοδρομοῦν σὲ ἄσκοπες συζητήσεις, καὶ μεγάλοπνοα σχέδια, νὰ στραφοῦν πρὸς αὐτὲς κι' ἐκεῖ ν' ἀναζητήσουν τοὺς πρώτους πυρῆνες τοῦ θεάτρου μας.

Ἄς ἀρχίσουμε μὲ τὰ ἀπλούστερα καὶ ταπεινότερα, μὰ ἀληθινότερα καὶ θετικότερα καὶ γρήγορα θὰ φτάσουμε στὸ ποθοῦμενο ἀποτέλεσμα. Εἶπαμε, τὸ ἔμφυχο, τουλάχιστον, ὕλικὸ ὑπάρχει ἀρκεῖ νὰ τὸ ἀναζητήσουμε, νὰ τὸ προσέξουμε καὶ νὰ τὸ καλλιεργήσουμε μὲ ἐπίμοχθη δουλειὰ κι' ἀληθινὴ ἀγάπη πρὸς τὴν τέχνη.

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ

Ἄξιόλογη εἶναι καὶ ἡ πνευματικὴ κίνη, ποὺ παρατηρεῖται στὴν Εὐξεινον Λέσχη.

Ἐκτὸς τῶν μουσικῶν προγραμμάτων ποὺ ἐκτελοῦνται ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ, διοργανώνονται καὶ διαλέξεις μὲ ἐνδιαφέροντα θέματα, κοινωνικοῦ περιεχομένου.

Ἴσως κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο συντελεῖ ἡ Λέσχη στὴν ὅλη πνευματικὴ ζωὴ τῆς πόλης μας. Ἄξιόπαινη ἡ προσπάθεια τοῦ Συμβουλίου τῆς.

Ὁ Κύκλος τῶν «Μακεδονικῶν Γραμμάτων» ὀλόψυχα θὰ βοηθήσῃ τέτοιες προσπάθειες πνευματικῆς, ποὺ ἐξυψώνουν τὸ πολιτιστικὸ ἐπίπεδο τῆς Θεσπνίκης.

BIBLIA, PERIODIKA KAI EFHMERIDES
POY LABAME

Γ. Κ. Σταμπολῆ: «Δειλινὸ στὰ Ἑλληνικὰ Ἀκρογιάλια».

Κλαύδιου Μαρκίνα: «Μικρὲς Ἀλήθειες».

Τάσου Ἀθανασιάδη: «Οἱ Πάνθειοι — Ἡ Χαρισάμενη Ἐποχὴ».

Γεράς. Σπαταλά: «Ἐνα δένδρο».

Λ. Τασολάμπρου: «Ὁ Καρ. Μάρξ ἐναντίον τῶν Σλαύων».

Ἀντρέα Μοθωνιοῦ: «Στίλβη».

Τασίας Ἀδάμ: «Ἐθνικὸ Τραγοῦδι στὴ Μακεδονία».

Ἀνδρέα Ζώντου: «Πέντε Διηγήματα».

Ἀργύρη Κωστέα: «Πορεία Ἀγάπης».

Θέμη Πηλιορείτη: «Ψηλαφώντας στὸ σκοτάδι...».

Ἐφημερίδες: «Ἀγωνιστὴς» Κύπρος, «Ἀκριτικὸς Φάρος» Καστοριά, «Ἀυγὴ» Πύργος Ἡλείας, «Νέμεσις» Ὀργανο VII Μεράρχιας.

"ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ"

Περιοδικὸ Τέχνης Κοινωνικῆς καὶ Πολιτιστικῆς Ἔρευνας

Διευθυντής: ΚΩΣΤΑΣ Δ. ΜΑΡΙΝΑΚΗΣ

Συντακτικὴ Ἐπιτροπὴ: ΓΙΩΡΓ. ΣΤΟΓΙΑΝΝΙΔΗΣ, ΣΤΥΛ. ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ, ΝΙΚΟΣ ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ

Τιμὴ φύλλου δραχμ. 2000